

Haarlem

Reageren
antwoord@haarlem.nl

Meer informatie
www.haarlem.nl

Vragen
023 – 511 51 15

Gemeente Haarlem 2010

Haarlem Sport!

Agenda voor de Sport 2010-2014

Gemeente Haarlem 2010

Haarlem Sport!

Concept Agenda voor de Sport 2010-2014

Inhoudsopgave

<i>Inhoudsopgave</i>	3
<i>Voorwoord</i>	5
<i>Inleiding</i>	7
<i>1. Terugblik</i>	9
<i>2. Toekomst</i>	11
<i>3. Breedtesportontwikkeling</i>	14
<i>4. Topsport/Talentontwikkeling</i>	19
<i>5. Commerciële sport</i>	21
<i>6. Sport, Recreatie en Gezondheid</i>	22
<i>7. Optimalisering Sportaccommodaties</i>	26
<i>8. Samenvatting</i>	29
<i>9. Tot slot</i>	30
<i>10. Financiën</i>	31
<i>11. Lijst met afkortingen en begrippen</i>	32
<i>Literatuurlijst</i>	33
<i>Bijlages</i>	34

Sport moet je beleven

Het is een terugkerende discussie. Waar staat Haarlem voor? Cultuurstad, bloemenstad, winkelstad? Soms wordt dan in dat rijtje ook 'sportstad' genoemd. Soms wordt zelfs met enige heimwee gesteld dat Haarlem vroeger nog een echte sportstad was.

De afgelopen (bijna) vier jaar heb ik als wethouder sport geconstateerd dat Haarlem wel degelijk sportstad is.

In en rond het stadhuis hebben we vele (internationale) kampioenen gehuldigd. Bekenden uit de Haarlemse judo-, honkbal-, softbal- en badmintonwereld. Maar ook oudere jeu de boules spelers of juist jong talent op de ski's.

In een snel tempo ondergaan de sportaccommodaties een ware metamorfose. Meer kunstvelden, betere club- en kleedvoorzieningen, de infrastructuur eromheen weer op orde. Je hebt het overal kunnen zien in Haarlem. Bij tennisverenigingen, bij héél véél voetbalclubs, bij hockeyverenigingen en natuurlijk ook bij het honk- en softbal.

Ieder is bezig op zijn of haar niveau prestaties te leveren. Duizenden jongeren en ouderen, die week in week uit plezier hebben op het veld of in de zaal. Af en toe zijn er van die bijzondere evenementen. De tweejaarlijkse olympische sportdag voor de groepen 7 en 8 van de basisscholen (2500 kinderen aan het werk op onze sportboulevard!). Of de sportinstuiven in de kerstvakantie. Maar natuurlijk ook de inmiddels vier Haarlemse recreatielopen. Dat zijn weer de plekken waar jong en oud elkaar vinden. Naast de succesvolle jeugdsportpas is de studentensportpas geïntroduceerd.

In deze sportagenda 2010-2014 maken we de balans op: hoe is het Haarlemse sportklimaat en welke accenten vinden we voor de komende jaren belangrijk. Dat bedenkt de gemeente niet alleen. Met 'deskundigen' en de Haarlemse verenigingen hebben we gesproken over deze agenda. Het moet niet de agenda zijn van het Haarlemse gemeentebestuur, maar de agenda voor heel sportend Haarlem.

Het jaar 2010 wordt voor Haarlem een mooi sportjaar. Zowel het Pim Mullier sportpark als het Nol Houtkamp sportpark worden na jaren opknappen 'opgeleverd'. Aan het begin van de zomer is de 25^e Haarlemse Honkbalweek. Op dinsdag 2 maart worden alle Nederlandse Olympische winterspelers in Haarlem gehuldigd. In Schalkwijk komen bij de VMBO-school LJC2 prachtige nieuwe gymzalen.

Maar de echte sportieve verrassingen zijn natuurlijk nu nog onbekend. Dat zijn de persoonlijke successen. Het behaalde zwemdiploma. Je eerste 10 kilometer onder de 50 minuten. Via de sport merken dat je gewicht minder en je conditie beter wordt. De promotie naar een hogere klasse.

Haarlem sportstad? Daar moet je niet over praten, dat moet je beleven.

Maarten Divendal

Wethouder Sport, gemeente Haarlem

Inleiding

Haarlem sport, en hoe! De laatste jaren heeft de gemeente Haarlem veel geïnvesteerd in haar sportbeleid om sporten voor Haarlemmers toegankelijk, laagdrempelig en uitdagend te maken. Er is geïnvesteerd in de jeugd door middel van de breedtesportimpuls en de BOS (Buurt Onderwijs Sport)-projecten. Hierdoor is voor elke jonge Haarlemmer, uit welke buurt hij of zij ook komt, sport binnen handbereik. Veel van onze jonge inwoners hebben tijdens een van de prachtige Haarlemse evenementen door middel van clinics tijdens of na schooltijd, met de Jeugdsportpas of workshops met verschillende sporten kennis kunnen maken.

Er is aansluiting gezocht en gevonden met het jeugdbeleid van Haarlem (Kiezen voor Jeugd) en er is samenwerking ontstaan tussen verschillende instanties, bijvoorbeeld welzijnswerk en onderwijs. De accommodaties zijn grotendeels op orde gebracht of daar wordt aan gewerkt. De Stichting Topsport Kennemerland is opgericht en de Haarlemse topsporters zijn regelmatig in het (inter)nationale nieuws.

Kortom, het gaat goed met de Haarlemse sport en daar zijn we trots op!

Dat betekent niet dat we achterover kunnen leunen. Er is nog veel meer te doen en er zal hard gewerkt moeten worden om op het huidige niveau te blijven en stappen voorwaarts te maken. Er zijn onderwerpen binnen het sportbeleid die verder uitgediept moeten worden en er zijn nog altijd groepen die onvoldoende sportmogelijkheden hebben.

In deze Agenda dragen we onderwerpen en speerpunten aan, waar de gemeente Haarlem de komende jaren mee aan de slag wil.

De Agenda sluit aan bij het Coalitieakkoord 2006 – 2010 'Sociaal en Solide', waarin de gemeente Haarlem sport ziet als cement van de samenleving. Sporten brengt Haarlemmers uit verschillende buurten en met verschillende achtergronden met elkaar in contact op het veld of in de zaal. Sporten is dus niet alleen goed voor de gezondheid maar is ook belangrijk voor de stad. Haarlemmers leren elkaar kennen. Jongeren leren samen te werken, respectvol met elkaar om te gaan en hun energie op een positieve manier in te zetten.

De economische impact die topsporters en vooral topsportevenementen op de stad hebben mag ook niet ongenoemd blijven. Bovendien maken Haarlemse topsporters Haarlemmers enthousiast om zelf te gaan sporten. Haarlem blijft sportstad, ook in de toekomst.

De in deze Agenda omschreven speerpunten zijn in een Sportcafé (met vooral sportverenigingen) en een Ronde Tafel gesprek (met alle sport- en welzijnsorganisaties) besproken. In deze vruchtbare bijeenkomsten bleek een groot draagvlak voor genoemde visie. Resultaten hiervan zijn in de Agenda verwerkt. Een aantal onderwerpen dient te worden uitgewerkt in deelnotities. De verslagen van deze bijeenkomsten zijn beschikbaar bij de afdeling JOS.

Schoolsport

Sport is meer dan alleen het verbeteren van de eigen prestaties. Goed sportbeleid vraagt om (intensieve) samenwerking. Alleen zo kan het meerjarig sportbeleid, met het daarbij behorende werkplan, tot stand komen. Zodra er een werkplan is zal het worden aangepast aan de beschikbaar gestelde middelen. Elk jaar wordt er een nieuw en waar nodig aangepast werkplan opgesteld. Zo kunnen we in de komende jaren met sportief enthousiasme en energie aan de slag, met een blijvend actueel beleid!¹

¹ In het gehele document worden afkortingen gebruikt. De lijst van afkortingen en begrippen staan op pagina 32, achterin het document.

1. Terugblik

In Haarlem is de afgelopen jaren veel gebeurd op sportgebied. Mede gedreven door vele financiële impulsen van het Rijk is het sportbeleid in de gemeente op een behoorlijk peil gekomen.

Accommodaties

Zo is er de laatste jaren, met inzet van onze partners, verenigingen en vrijwilligers een grote inhaalslag gemaakt met het wegwerken van achterstallig onderhoud op buitensportaccommodaties. Hierbij is de weg van het opwaarderen van de huidige accommodaties een juiste stap voorwaarts, waarbij alle accommodaties op normniveau gebracht worden.

Bij de binnensportaccommodaties moet de werkelijke inhaalslag nog worden gemaakt. Wel zijn er bij het Stedelijk Gymnasium en de Brede School Meerwijk nieuwe sportzalen gerealiseerd.

Wijkgerichte aanpak

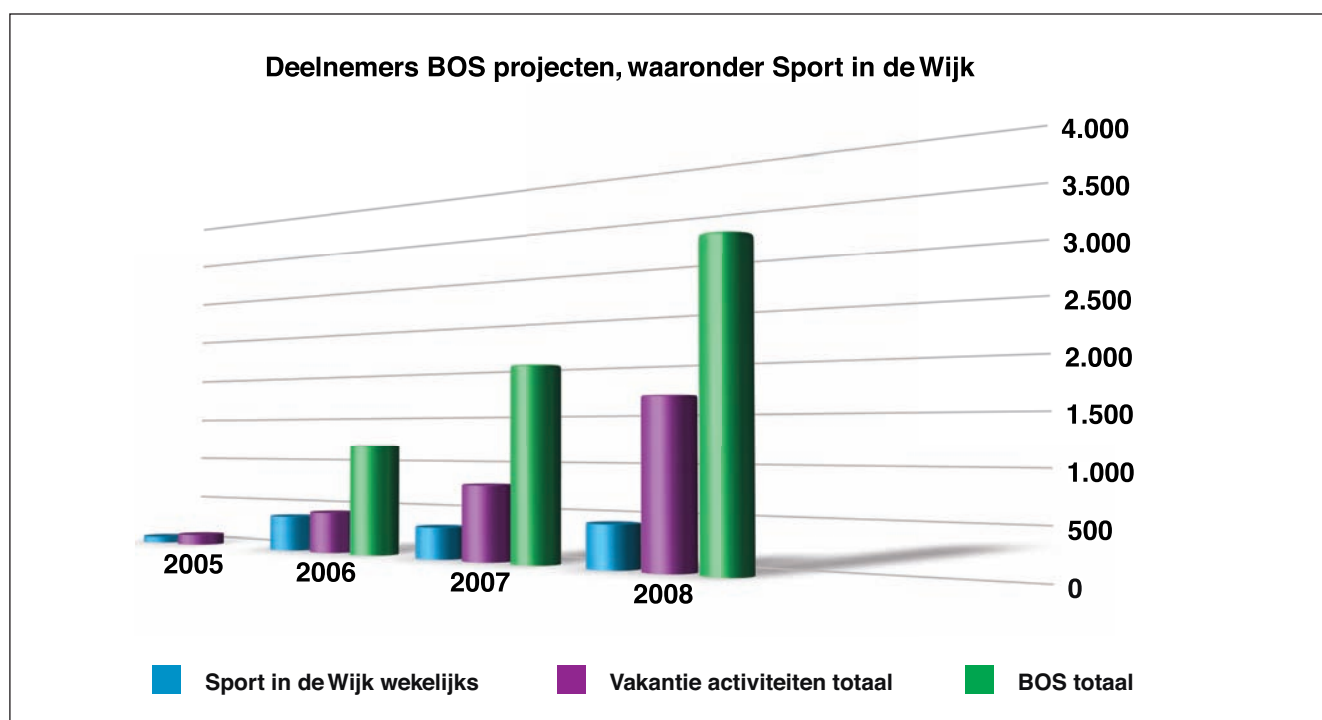
Het coalitieakkoord benadrukt de wijkgerichte aanpak van het sociaal beleid, waarin sport een belangrijk onderdeel is. Er is een accent gelegd op sportaanbod in de wijken met verschillende sportstimuleringsprojecten en – activiteiten voor ver-

schillende doelgroepen. Voorbeelden hiervan zijn het project School in Wijk (Brede School ontwikkeling), Buurt Onderwijs Sport (BOS) projecten (waaronder Sport in de Wijk), de combinatiefunctionarissen en een Richard Krajicek Playground.

Integrale aanpak

Na de Breedtesportimpuls (1999-2003), is de Buurt Onderwijs Sport (BOS) Impuls binnengehaald (2005-2011) en in 2008 is de Impuls Brede Scholen, Sport en Cultuur van start gegaan. Dit heeft er toe geleid dat op vele vlakken wordt samengewerkt (scholen, buurten, welzijnswerk en cultuur) om kinderen een adequaat sportaanbod te doen.

Een van de speerpunten van het 'breedtesportbeleid' is ervoor te zorgen dat oudere en kwetsbare groepen mee kunnen doen aan de verschillende bewegingsvormen. In de afgelopen periode zijn verschillende organisaties en intermediairs ingezet om deze groepen meer te laten participeren. Zo heeft SportSupport naast de Jeugdsportpas de Beweegpas 50+ ingevoerd.

Figuur 1 Ontwikkeling Deelname BOS-projecten Schalkwijk en Oost (2005 is schatting).

Sportverenigingen

Sportverenigingen zijn nog steeds de grootste aanbieders van breedtesport. Er is een start gemaakt met het vitaliseren van sportverenigingen. Dit houdt in dat ervoor gezorgd is dat de samenwerking tussen sportbonden, verenigingen, scholen en welzijnswerk op gang is gekomen. De komst van de combinatiefunctionaris is een goede stap in de professionalisering van de sportvereniging. Bovendien is er een convenant met de KNVB getekend om voetbalverenigingen naar een hoger niveau te tillen. Echter, sportverenigingen zullen de komende jaren nog meer moeten worden ondersteund in vitalisering en professionalisering.

Topsport

Naast een organisatie die zich richt op de stimulering van breedtesport (SportSupport) is er in 2007 een stichting opgericht die zich richt op topsportontwikkeling in de stad (Stichting Topsport Kennemerland). Hiermee heeft de gemeente een slag kunnen slaan in de ontwikkeling van het topsportbeleid.

Evenementen

Zoals gebruikelijk heeft Haarlem zich de laatste jaren nadrukkelijk laten zien met sportevenementen zoals de Haarlemse Honkbalweek, WK Honkbal, de Zilveren Kruis Achmealoop (voorheen bekend als TROS-loop) en, terug van weggeweest, de Haarlemse Basketball Week.

De fundamenteën voor de nieuwe sportagenda zijn gelegd met onder andere:

- nota Speerpunten Sport 2007-2011,
- Programmabegroting 2009-2013,
- nota Gemeentelijk gezondheidsbeleid 2007-2010,
- Grote Stedenbeleid,
- Kiezen voor jeugd, 2006,
- WMO programma,
- prestatieplannen SportSupport en Stichting Topsport Kennemerland,
- nota VWS 'Tijd voor Sport' 2005,
- Olympisch Plan 2028.

2. De toekomst

Nu de basis van het beleid goed staat, is het tijd om een vervolgstap te gaan maken. Wat vindt Haarlem belangrijk? Waar wil de gemeente verdieping in aanbrengen en waarop worden die keuzes gebaseerd? In de komende hoofdstukken wordt dit verder uitgewerkt.

Visie

Sport wordt ingezet als middel om een aanvullende bijdrage te leveren aan de sociaalmaatschappelijke cohesie en op beleidsterreinen als volksgezondheid, jeugd- en jongerenwerk en integratie.

In Haarlem kan iedereen die dat wil lekker sporten. De gemeente Haarlem gelooft in de positieve kracht van sport. Je wordt er gezonder van en je leert op een goede manier met elkaar omgaan. Haarlem zet zich in voor goede sportaccommodaties en een sportaanbod voor iedereen. Haarlem doet dat niet alleen, maar samen met organisaties die zich inzetten voor sport, gezondheid en welzijn. Haarlem is een goede plek voor topsporters, maar ook voor alle andere mensen die van sport houden. Voor klein en groot, jong en oud: in Haarlem hoort sport erbij!

Doelstelling is om het percentage van 67 procent² van de Haarlemmers die in 2007 regelmatig sporten te verhogen naar 70 procent in 2012. Landelijk doet 65 procent van de bevolking minimaal een keer per maand aan sport.

Na 2012 zal de sportparticipatie nog verder moeten stijgen. Het Olympisch Plan 2028 heeft ambitieuze doelen in dit kader, namelijk:

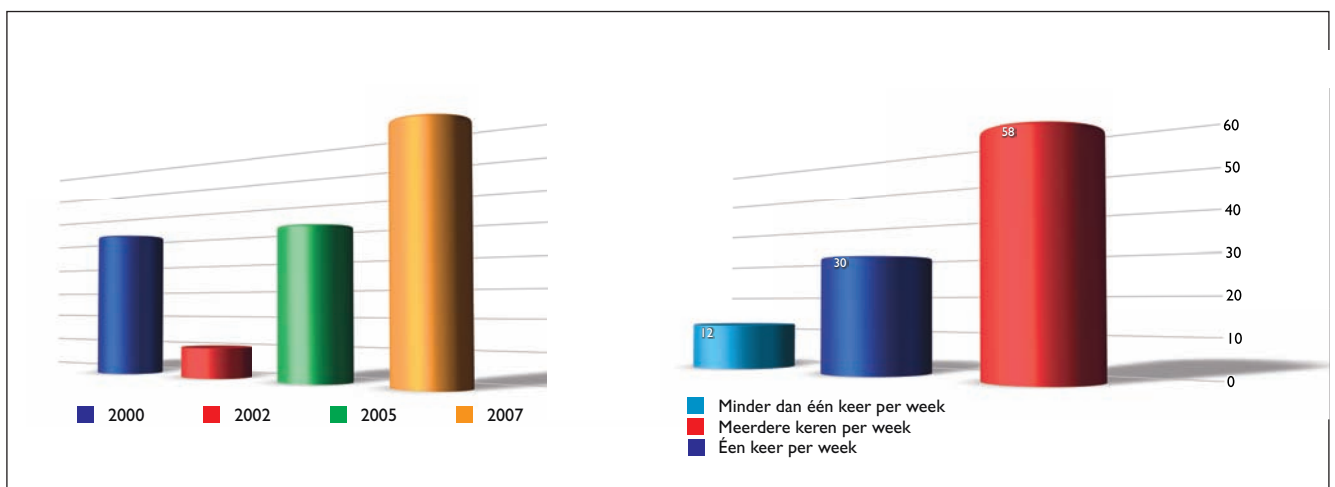
- Verhoging van de sportparticipatie, van 65 procent in 2008 naar 75 procent in 2016.
- Verhogen van het aandeel van de bevolking dat sport in georganiseerd verband en aangesloten is bij NOC*NSF – de zogenaamde organisatiegraad – van 28 procent naar 35 procent³.

Deze plannen zijn zeer recentelijk gepubliceerd. Wat de financiële consequentie is van deze plannen is nog onduidelijk. De gemeente Haarlem zal de ontwikkelingen volgen en binnen haar eigen mogelijkheden beleid maken.

Bovenstaande doelen willen we bewerkstelligen door breed in te zetten. Sport is een breed begrip. Haarlem wil op veel facetten inzetten om de sportparticipatie te vergroten; vanuit verschillende invalshoeken. Elk beleidsthema heeft zijn eigen specifieke doelstellingen, die uiteindelijk leiden tot een vergroting van de sportdeelname. De beleidsthema's die we benoemd hebben zijn:

1. breedtesportontwikkeling,
2. topsport en talentontwikkeling,
3. commerciële sport,
4. sport, recreatie en gezondheid,
5. optimalisering sportaccommodaties.

Aan het einde van deze hoofdstukken staat in de speerpunten benoemd wat we uiteindelijk willen bereiken.

Figuur 2 Aantal Haarlemmers dat regelmatig sport in 2007

² Leefbaarheids Rapportage, 2007

³ Expertrapport Nederlandse Sport naar Olympisch niveau, een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028, NOC*NSF, 2009

De gemeente treedt op als regisseur, opdrachtgever en co-producent van de sport in Haarlem.

In navolging van de nota Integraal Jeugdbeleid Haarlem uit 2006 willen we benadrukken dat de gemeente slechts een van de spelers is in het werkveld. De regierol betekent dan ook niet dat de gemeente in ieder project het voortouw neemt.

Zij zal echter wel een bijdrage leveren aan de afstemming en voorwaarden scheppen voor activiteiten en samenwerking.

Regisseren is namelijk: stimuleren, situeren, steun creëren, structureren en sturen⁴ (de vijf S-en):

Onder het begrip *stimuleren* wordt verstaan dat de gemeente een actieve opstelling heeft en initiatief neemt waar het de ontwikkeling van de sport in Haarlem betreft.

Situeren houdt in dat bestaande netwerken en bestaand beleid als uitgangspunt dienen voor nieuwe initiatieven en deze moeten daarom duidelijk in kaart worden gebracht.

Steun creëren betekent dat met burgers en instellingen gezocht wordt naar een gezamenlijk gedragen visie op het beleid en dat de doelstellingen niet alleen door de gemeente bepaald worden.

Structureren betreft het onderhouden en aanpassen van het netwerk, het scheppen van duidelijke overlegstructuren en het maken van afspraken over bijvoorbeeld het oplossen van conflicten.

Sturen tenslotte, betekent actief activeren: niet alles tegelijkertijd aanpakken maar prioriteiten stellen, alert zijn op kansen en mogelijkheden en het bevorderen van verscheidenheid.

Vanuit deze regierol heeft de gemeente een aantal organisaties aangewezen om het beleid uit te voeren. Dit zijn organi-

saties die zich richten op breedtesport, topsport en accommodaties. In de huidige situatie zijn dat respectievelijk Sport-Support, Stichting Topsport Kennemerland en SRO.

De gemeente zal via de site www.haarlem.nl informatie geven over sportbeleid en sportactiviteiten.

Bovendien zijn er in Haarlem twee sportopleidingen; het CIOS en INHolland Sport en Bewegen. In een intensieve samenwerking met deze twee partijen kan veel winst worden behaald in de ontwikkeling van beleid (stagiaires en onderzoek) en de uitvoering (ondersteuning bij (top)sportevenementen). Mogelijk kan deze samenwerking ook worden gezocht met het Teylerscollege dat een aantal sportklassen heeft en andere scholen voor voortgezet onderwijs met specifieke sportprogramma's, zoals het Mendelcollege.

Tevens zal de gemeente sterk regionaal en provinciaal kijken naar de ontwikkelingen op sportgebied. Op activiteiten die (gemeente)grensoverschrijdend zijn, zal de samenwerking worden gezocht met de buurgemeenten en de provincie Noord-Holland.

De afdeling Sport en de uitvoerende organisaties zijn altijd actief op zoek naar andere geldstromen. Een mogelijkheid die nu ook onderzocht gaat worden is een samenwerking met een zorgverzekeraar.

Het Olympisch Plan 2028 is de basis voor de eerder genoemde beleidsthema's. Nederland heeft de ambitie zich kandidaat te stellen voor de Olympische Spelen van 2028. Tot 2016, waarin Nederland zich definitief kandidaat moet stellen, heeft de overheid de intentie om fors te investeren in sport in de breedste zin van het woord om Nederland klaar te stomen voor de Spelen.

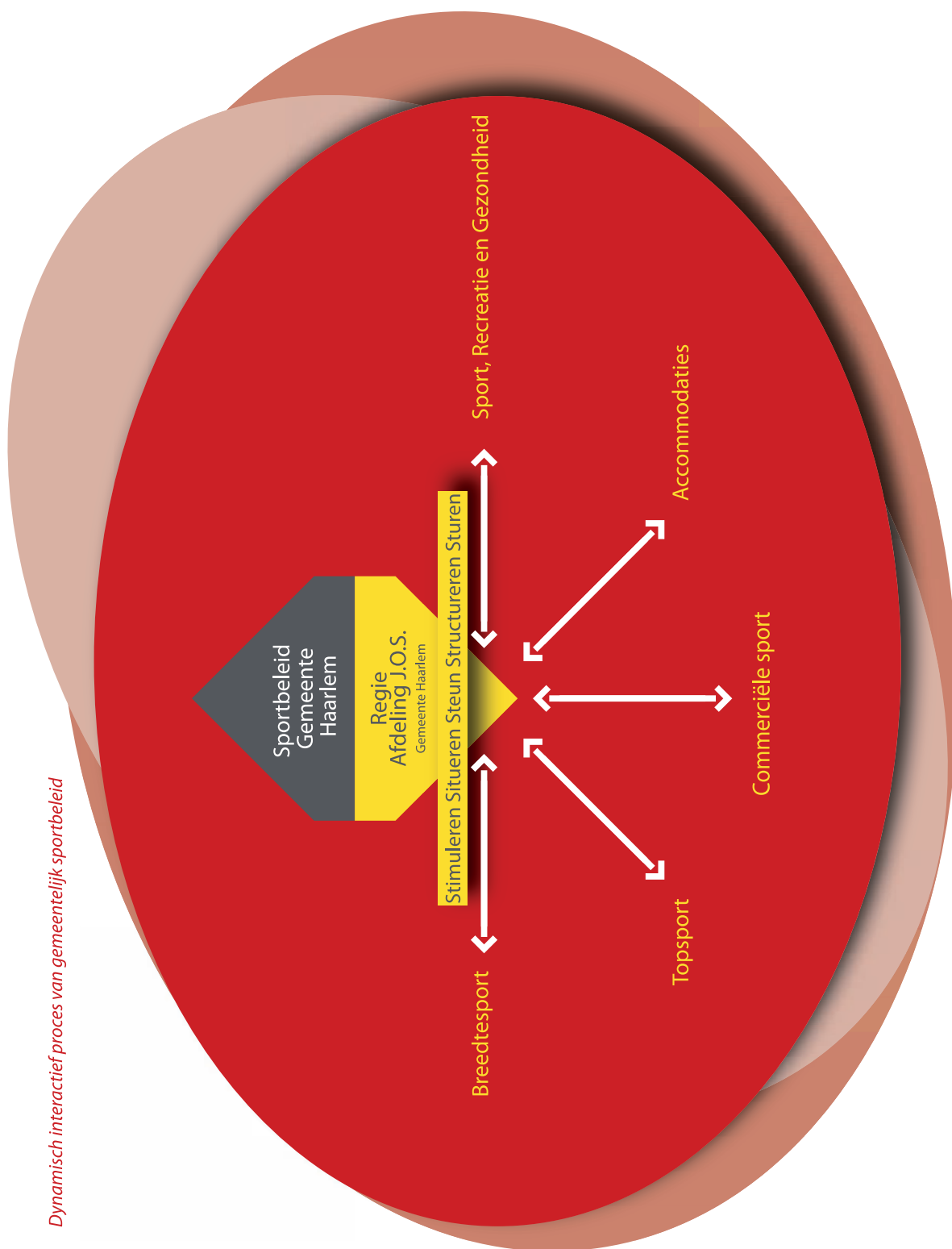
In deze Agenda Sport zijn de speerpunten zoals die in het Olympisch Plan voorkomen, terug te vinden. Dit geldt voor bijna alle thema's, want om voldoende draagvlak voor de Spelen te creëren wil de overheid niet alleen in topsport en accommodaties investeren, maar zeker ook in breedtesport, maatschappelijke thema's zoals bijvoorbeeld gezondheid, sociale cohesie, opvoeding en onderwijs en gehandicapten-sport.

Tenslotte willen we in de toekomst ook aandacht geven aan het onderwerp integratie-segregatie. Om segregatie in de sport tegen te gaan willen we zoeken naar oplossingen die passend zijn bij de richting die het onderwijs inslaat in deze discussie, met betrekking tot het onderwijsconvenant.

⁴ Bron: P.L. Hupe en E. H. Krijn : de gemeente als regisseur van het preventief jeugdbeleid.

Een hulpmiddel bij het inventariseren van het aanbod gericht op de jeugd. Den Haag, SGBO, 1997

Dynamisch interactief proces van gemeentelijk sportbeleid

Figuur 3 Dynamisch interactief proces van gemeentelijk sportbeleid

3. Breedtesportontwikkeling

De sportstimuleringsactiviteiten zijn onderverdeeld in vier thema's:

- a) breedtesportstimulering;
- b) maatschappelijke functie van de sport;
- c) ondersteuning sportverenigingen;
- e) breedtesportevenementen.

a) Breedtesportstimulering

Huidig aanbod

Sport is een belangrijke vorm van vrijetijdsbesteding. De jeugd, en dan met name de schooljeugd, is een groep op wie veel van de sportstimulerende activiteiten zijn gericht. Door verschillende vormen van kennismaking met sport die SportSupport aanbiedt, kunnen kinderen een bewuste keus maken voor een sport die hen ligt.

Voor de jeugd in de leeftijd van zes tot achttien jaar worden diverse stimulerings- en kennismakingsactiviteiten georganiseerd, zoals schoolsporttoernooien, de Jeugdsportpas, naschoolse sportactiviteiten voor basisonderwijs en leerlingen van het VMBO, promotie van sporten bij sportverenigingen en sportinstuiven. Daarnaast worden de ouderen niet vergeten; voor hen is er een informatiemarkt en de Beweegpas 50 +, met een sportkennismakingsaanbod voor actieve vijftigplussers.

Gewenst aanbod

Het is wenselijk om het huidige aanbod te continueren. Daarbij is het belangrijk om efficiënt te werken en de verschillende programma's zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. De afdeling Sport onderzoekt de mogelijkheden in Haarlem voor een schoolsportvereniging of buurtsportvereniging, zoals die al zeer succesvol draaien in bijvoorbeeld Rotterdam, een proeftuin van NOC*NSF.

Een pas kan voor specifieke doelgroepen een stimulans zijn om, met korting, te gaan sporten. Voorbeelden hiervan zijn de Beweegpas 50 +, HaarlemPas, Jeugdsportpas en Studentensportpas. De laatste is in het studiejaar 2009/2010 nieuw ingevoerd. Studenten zijn volgens het Olympisch Plan 2028 een kansrijke doelgroep om de sportparticipatie te laten stijgen. Met het oog op de vergrijzing zijn ook senioren een doelgroep.

Speerpunten

- Continuering schoolsporttoernooien;
- Jeugdsportpas: in 2012 is het JSP-programma gehandhaafd, maar heeft het betere aansluiting bij de naschoolse sportactiviteiten die in het kader van School in de Wijk plaatsvinden;
- Onderzoek naar mogelijkheden voor Haarlemse school- en buurtsportverenigingen;
- SportZ4U: in 2012 heeft het VMBO in Haarlem een extra sportaanbod voor haar eerste en tweedeklassers, naast het reguliere bewegingsonderwijs. Dit extra aanbod sluit wel aan op Lichamelijke Opvoeding en vindt plaats tijdens schooltijd. De afdeling JOS doet eerst onderzoek naar de haalbaarheid van dit project.
- Beweegpas 50 + wordt verder uitgebreid;
- Naschoolse sportactiviteiten (in het kader van de Brede School/ School-in-de-wijk);
- De Studentensportpas van INHolland is gelanceerd (september 2009).

b) Maatschappelijk functie van de sport

Huidig aanbod

Sport is een maatschappelijk bindmiddel tussen welzijn, onderwijs, gezondheid, leefbaarheid, veiligheid en recreatie. Sporten voor mensen met een verstandelijke of fysieke beperking, het aangepast sporten, biedt een mogelijkheid om te recreëren op eigen niveau. Bij het initiëren en opzetten van activiteiten wordt de samenwerking gezocht met (aangepaste) sportverenigingen, onderwijs en zorginstellingen, om deze doelgroep te stimuleren aan het aangepast sporten deel te nemen.

Ook kinderen in achterstandssituaties hebben baat bij goede sportfaciliteiten en activiteiten.

Aandachtswijken

Kinderen uit gezinnen met een lage sociaal economische status (SES) vormen een aparte doelgroep bij de activiteiten van SportSupport. Enkele BOS-projecten richten zich op deze groep (Sport in de Wijk) en op allochtoon sportkader (verenigingsondersteuner, trainer/coach, bestuurslid). Daarnaast worden allochtone zelforganisaties ondersteund bij zelf te organiseren sportactiviteiten, zoals een voetbaltoernooi.

De gemeente ondersteunt SportSupport bij het zoeken naar

aanvullende subsidie om bijvoorbeeld het project FEM Fit (voor allochtone vrouwen) te continueren.

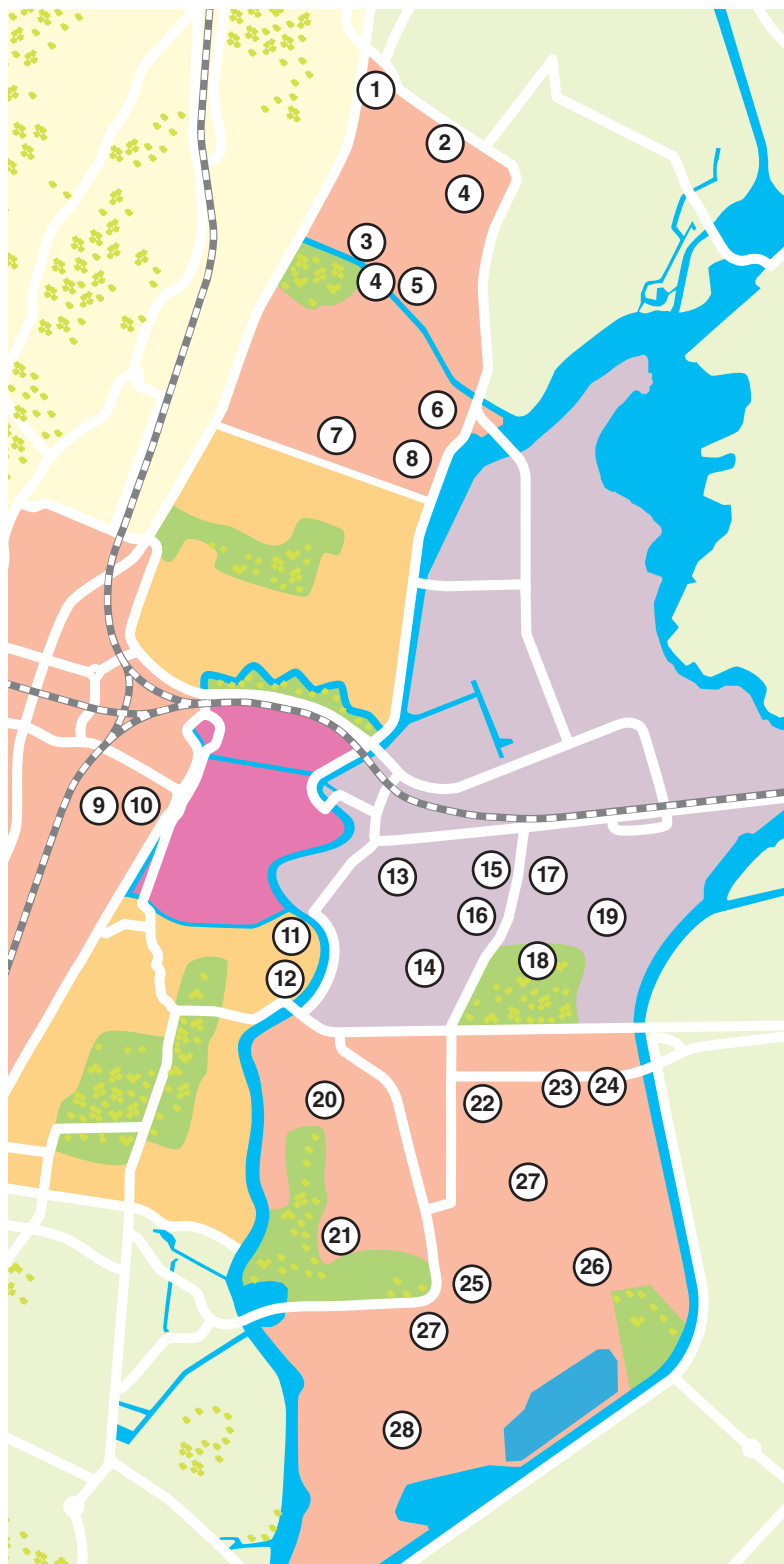
Voor de uitvoering van wijkgerichte activiteiten heeft de gemeente sinds 2008 beschikking over een Richard Krajicek Foundation Playground, op het Teylerplein. Dit plein wordt zeer goed bezocht. In 2009 komen nog er twee Playgrounds bij en in 2010 een Cruyff Court.

Impuls Brede Scholen, Sport en Cultuur

Met het rijksprogramma Impuls Brede Scholen, Sport en Cultuur worden combinatiefuncties gerealiseerd. In samenwerking met cultuur-, onderwijs- en sportinstellingen krijgt dit programma vorm. Dat gebeurt met prestatieplannen waarbij de samenhang tussen de scholen, de sportverenigingen en de buurt centraal staat met als doel sport en cultuur zo laagdrempelig mogelijk aan te bieden.

Spreiding Sport in de Wijk-activiteiten

- ① Delftplein
- ② Bavoschool, Reviusstraat
- ③ Flevoplein
- ④ Basisschool de Dolfijn
- ⑤ Bavoschool, Eemsstraat
- ⑥ Nieuw Guineaplein
- ⑦ Zaanenpark
- ⑧ Basisschool de Cirkel
- ⑨ Brouwersplein
- ⑩ Basisschool Bavo en Peppelaer
- ⑪ Basisschool Hannie Schaft
- ⑫ Voortingsplantsoen (de Tulp)
- ⑬ Teylerpein, Richard Krajicek Foundation Playground
- ⑭ gymzaal Richard Holkade
- ⑮ Basisschool Martin Luther King
- ⑯ gymzaal Viersprong
- ⑰ Brede School Parkrijk
- ⑱ Selimye Moskee
- ⑲ Basisschool Zuiderpolder (plein)
- ⑳ Duitslandlaan
- ㉑ Speciaal Basisonderwijs Hildebrand
- ㉒ LJC2
- ㉓ Piramide Boerhaave
- ㉔ plein Floris van Adrichemlaan
- ㉕ Spaarnehel
- ㉖ Brede School Meerwijk
- ㉗ Basisschool de Wadden
- ㉘ Basisschool Brandaris

Zo zijn vakleerkrachten bewegingsonderwijs ook naschools werkzaam als sportbuurtwerker of als vrijwilligerscoördinator of trainer bij een sportvereniging. Hiermee kan met name de wijkfunctie van een vereniging worden versterkt.

Mutare

De gemeente Haarlem onderhoudt al jaren een stedenbandrelatie met de Zimbabweanse stad Mutare. Het sportproject wordt financieel ondersteund, waardoor een sportcoördinator zich kan bezighouden met de ontwikkeling van sportinfrastructuur en sportactiviteiten in Mutare en Haarlem. Er zijn regelmatig uitwisselingen tussen beide steden.

Jeugd Sport Fonds

Ook is er sinds enkele jaren de mogelijkheid om kinderen uit minimagezinnen aan te melden bij het Jeugd Sport Fonds Haarlem. Dit fonds betaalt de contributie en komt tegemoet in de kosten van sportmateriaal en kleding. Mogelijk wordt in de toekomst een combinatie gemaakt met een Jeugd Cultuur Fonds.

HFC Haarlem⁵

Voetbalclub HFC Haarlem is in 2008 gestart met maatschappelijk verantwoorde projecten onder de naam stichting HFC Haarlem en Meer. De club organiseert buurtprojecten, een scholenproject en leer-/werkprojecten. Ook voor de 'Haarlemsporten' geldt dat enige maatschappelijke betrokkenheid gewenst is (zie Hoofdstuk 2).

Gewenst aanbod

Het huidige aanbod moet minimaal gehandhaafd blijven en waar mogelijk uitgebreid. Voor alle kwetsbare groepen behoort sporten tot de mogelijkheden; voor kinderen in de wijk of buurt waar ze wonen. Dit betekent dat Sport in de Wijk, dat nu door heel Haarlem verspreid is, gehandhaafd moet blijven en dat er gestreefd moet worden ook de witte vlekken op de kaart in te vullen, zeker als het gaat om aandachtswijken.

Dit kan door de verschillende ontwikkelingen aan elkaar te koppelen. Bijvoorbeeld door combinatiefunctionarissen in te zetten in de wijken, voor zowel school, buurt als vereniging.

Op deze manier sluit dit ook aan bij het 'Kiezen voor Jeugd-beleid'. In de nota *Integraal Jeugd beleid Haarlem*, waarin nadrukkelijk samenwerking van instanties en de beschikbaarheid van sportaccommodaties in de wijken wordt genoemd, wordt het belang onderstreept van een gevarieerd en toegankelijk sportaanbod in deze wijken.⁶

In 2009 is er door de afdeling Onderzoek en Statistiek onderzoek gedaan naar sportdeelname door allochtone jeugd (12-24 jaar). Daaruit kwam onder andere naar voren dat de sportdeelname van meisjes veel lager is dan van jongens, dat tweederde van de ouders niet sport en dat 31% sport te duur vindt.

Sport in de Wijk, de projecten van HFC Haarlem en het Jeugd Sport Fonds proberen voor een deel al in te spelen op dit soort knelpunten, maar er zal zeker meer aandacht moeten komen voor een sportaanbod en mogelijkheden voor allochtone meisjes.

Projecten als FEM Fit, Jeugd Sport Fonds, Mutare en HFC Haarlem (en Meer) kunnen gecontinueerd worden. Tenslotte moet er meer aandacht komen voor sport voor Speciaal Onderwijs.

Speerpunten

- Meer aandacht voor Sport Speciaal Onderwijs en sporten voor mensen met een beperking, in de vorm van een sportpas/naschools aanbod;
- Sport in de Wijk: het aanbod blijft gehandhaafd en wordt zo mogelijk uitgebreid. Een deel van deze activiteiten vinden plaats op Richard Krajicek Foundation Playgrounds en het Cruyff Court;
- Impuls Brede Scholen, Sport en Cultuur: er zijn combinatiefunctionarissen werkzaam in de gemeente Haarlem. Dit betekent meer sportende kinderen en professionelere verenigingen. Daarnaast komt er meer verbinding tussen onderwijs, sportverenigingen en/of cultuur;
- FEM Fit: een structurele bijdrage voor allochtone vrouwen;
- JSF: steeds meer instanties weten het JSF te vinden, waardoor er meer verwijzingen zijn;
- Meer aandacht voor allochtone meisjes, met name vanaf twaalf jaar;
- Mutare: voortzetting van dit stedenbandproject;
- HFC Haarlem zet zijn maatschappelijk verantwoorde projecten voort;
- De Haarlemsporten worden gestimuleerd maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

c) Ondersteuning van sportverenigingen

Huidig aanbod

De sportvereniging van nu wordt op allerlei manieren uitgedaagd een bijdrage te leveren aan de samenleving waarvan zij deel uitmaakt: als plek ter bevordering van de gezondheid, voor ontspanning en als ontmoetingspunt. Deze belangrijke functie dient ondersteund te worden.

⁵ Op het moment van schrijven zit HFC Haarlem in financiële problemen. Hierdoor is de toekomst van de club en daarbij de maatschappelijke projecten onzeker.

⁶ uit: Kiezen voor Jeugd, nota Integraal Jeugd beleid Haarlem, 2006

Het vitaliseren van verenigingen in hun functioneren als vrijwilligersorganisatie wordt gestimuleerd door middel van serviceverlening en advisering door onder andere SportSupport. Dit gebeurt via de inzet van combinatiefunctionarissen, cursussen, een nieuwsbrief en een helpdeskfunctie. Ook zijn er al sinds enige jaren bij meerdere clubhuizen naschoolse kinderopvangaccommodaties gerealiseerd.

Daarnaast is het 'Sportcafé' een platform voor Haarlemse sportbestuurders en Haarlemse politici om elkaar te informeren over actuele thema's, zoals de inhoud van de sportnota, combinatiefuncties of accommodatiebeheer en te kijken of er op sommige onderwerpen kan worden samengewerkt. Vanuit de afdeling Jeugd-Onderwijs-Sport vervult de gemeente haar accountfunctie sport.

Gewenst aanbod

Kennisoverdracht moet bijdragen aan de algemene doelstelling dat de sportende Haarlemmer en de bestuurders nuttige kennis ter beschikking hebben. Dit wordt onder andere gerealiseerd met de uitbreiding van de huidige digitale databank van SportSupport. Het doel is sportverenigingen informatie te bieden, zodat niet iedereen het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Goede voorbeelden, bijvoorbeeld op het gebied van vrijwilligersbeleid of meerjarenbeleid, kunnen worden gedeeld. Door kennis over de verschillende onderwerpen met anderen te delen kan veel winst worden behaald. Op de website van SportSupport wordt een module geplaatst met nuttige te downloaden producten voor en door verenigingen. Ook nieuwe ontwikkelingen op sportgebied, een vraagbaak, samenwerking met hogescholen en informatie over congressen zijn onderwerpen die op de website kunnen worden gezet.

In 2009 is een verenigingsmonitor uitgevoerd. Dit onderzoek heeft verschillende aspecten van sportverenigingen gemeten over 2008. Hiermee kan een beeld van de algehele staat van de sportverenigingen binnen Haarlem worden verkregen. Het doel hiervan is een nulmeting te realiseren als uitgangspositie voor de verdere ontwikkeling van het Haarlemse sportbeleid. Door een herhaling van het onderzoek na twee jaar zullen lange termijnontwikkelingen in kaart worden gebracht. Knelpunten en sterke punten van de sportverenigingen worden inzichtelijk gemaakt. Zo kan (indien mogelijk) worden ingesprongen op de vraag van verenigingen door bijvoorbeeld het aanbieden van cursussen of interactieve bijeenkomsten. De verenigingsmonitor 2008 wordt gebruikt om de eerder genoemde goede praktijkvoorbeelden op te vragen bij de verenigingen. Kijk voor de samenvatting van de resultaten in bijlage 2.

Interactieve bijeenkomsten en workshops zijn plekken waar kennisoverdracht plaats kan vinden. Denk ook aan het aanbieden van cursussen op het gebied van vrijwilligersbeleid, AED, EHBO of calamiteiten. Door een echte ontmoetingsplek tot stand te brengen waar opleiding, kennisuitwisseling en archief hand in hand gaan, ontstaat juist een meerwaarde. De invoering van een sportraad wordt heroverwogen. Het samenbrengen van de verschillende vertegenwoordigers uit het werkveld, zoals verenigingen, scholen, wijkcentra, welzijnsorganisaties, kinderopvang en de commerciële sport zal moeten worden gestimuleerd. De focus dient hierbij vooral te liggen op vitalisering van de sportverenigingen en de stimulering van de breedtesport. Sportverenigingen zouden meer in kunnen springen op projecten waarbij sport bij de door ons bepaalde doelgroepen gestimuleerd wordt.

Bij het jaarlijkse Grote Markt Event kunnen kinderen uit de gehele stad allerlei 'straat-sport'-activiteiten doen.

De combinatiefunctionarissen, die deels gefinancierd worden door het Rijk en deels door de gemeente, worden uitgenodigd voor tweejaarlijkse bijeenkomsten. Ook hier staat kennisuitwisseling en informatieoverdracht centraal.

Daarnaast moet er worden ingesprongen op de maatschappelijke stages in het basis- en voortgezet onderwijs. Deze zijn vanaf 2011 verplicht. In de regio Haarlem zijn momenteel achttien scholen voor voortgezet onderwijs actief met maatschappelijke stages, gecoördineerd door de Vrijwilligers Centrale. Denk ook aan de inzet van personen uit de re-integratie- en/of participatieregelingen. Sportverenigingen kunnen dit faciliteren en ondersteunen.

Speerpunten

- Het opzetten van een digitale databank waar, naast informatie over de sportverenigingen, ook aanvullende informatie beschikbaar is voor de sportverenigingen. Verenigingen delen bijvoorbeeld beleidsplannen;
- Analyse van de resultaten van de verenigingsmonitor die in 2009 is uitgevoerd;
- De organisatie van workshops en interactieve bijeenkomsten voor sportverenigingen en sportgerelateerde organisaties. Het aanbod wordt mede bepaald aan de hand van de input van de verenigingsmonitor;
- Het eens per twee jaar uitvoeren van de verenigingsmonitor;
- De combinatiefunctionarissen die in dienst zijn van de verenigingen ondersteunen deze verenigingen in hun proces van professionalisering en zorgen bovendien voor meer samenhang en dwarsverbanden in wijken met scholen en andere verenigingen en organisaties.
- Organisatie van tweejaarlijkse bijeenkomsten voor de combinatiefunctionarissen;
- Maatschappelijke stages stimuleren.

d) Breedtesportevenementen

Huidig aanbod

Sportevenementen stimuleren de deelname aan sport. Topsport en breedtesport zijn hierin onlosmakelijk met elkaar verbonden. De Zilveren Kruis Achmea Loop, de Haarlem Night Skate, de Haarlemse Honkbal Week en de Haarlemse Basketball Week⁷ zijn evenementen waar top- en breedtesport elkaar ontmoeten. Daarnaast geven sportevenementen een positieve impuls aan de uitstraling van de stad en aan het bedrijfsleven.

Overige evenementen:

- Letterenloop
- Avondvierdaagse
- Grachtenloop
- De Zorgspecialistloop
- BDO Schaaktoernooi
- Haarlemse Korfbalweek

Gewenst aanbod

Bij Stichting Topsport Kennemerland kunnen verenigingen financiële en inhoudelijke steun verkrijgen voor het uitvoeren van nieuwe evenementen. De criteria zijn te vinden op de website van STK. Topsportevenementen die in Haarlem worden gehouden moeten nog meer zichtbaar worden gemaakt. Op scholen kan dit door middel van workshops en clinics.

Met de organisatie van evenementen en beurzen binnen de stadsgrenzen wil Haarlem de nadruk leggen op de verdere ontwikkeling van de sportsector.

In 2008 zijn diverse evenementen gemonitord; hieruit bleek dat er meer aandacht voor PR nodig is. Voor alle evenementen willen we (in samenwerking met de afdeling Economie en Cultuur en City Marketing Haarlem) bepaalde promotieafspraken maken. Ook afspraken over de rolverdeling zijn daarbij van belang, temeer omdat voor evenementen gebruik gemaakt moet worden van een combinatiepakket van verschillende promotiemedia.

Daarnaast zou het voor evenementen voorwaarde moeten zijn dat er een koppeling wordt gemaakt met de breedtesport en dan met name de jeugd. Bijvoorbeeld door een aanbod van vier clinics op school (zowel primair als voortgezet), met vrijkaartjes voor een aantal deelnemers. Hierdoor verbeter je het draagvlak voor een sportevenement in de stad.

Speerpunten

- de bestaande evenementen, zoals hierboven vermeld, blijven jaarlijks of tweejaarlijks terugkomen;
- op basis van vooraf gestelde criteria ondersteunt de gemeente Haarlem, via STK en/of SportSupport een aantal evenementen binnen het beschikbare budget;
- meer aandacht voor promotie van evenementen;
- een evenement maakt een koppeling met sportpromotie voor de jeugd.

⁷ Door het faillissement van de 'eigenaar' van de Amsterdam Haarlem Basketball week, bv Slam, liggen de eigendomsrechten voor een te organiseren toernooi bij het schrijven van deze Agenda nog in handen van de curator. Ondanks meerdere verzoeken, heeft de curator tot op heden geen toestemming gegeven om een Haarlems Basketball Week onder een andere rechtspersoon te laten organiseren.

Voor de volgende jaren zal dat probleem er waarschijnlijk niet zijn, want bij het niet organiseren van een basketballweek in 2009 vervallen de rechten weer terug aan Haarlem.

4. Topsport/Talentontwikkeling

Sporttalenten, kampioenen, accommodaties en evenementen zijn visitekaartjes voor de stad. Topsport heeft een belangrijke maatschappelijke en economische waarde. Topsportevenementen zorgen voor een relatief grote spin-off. Ze trekken bezoekers uit heel Nederland en soms van daarbuiten en dragen bij aan de citymarketing van de stad. Deelnemers en sporters eten, drinken of overnachten in Haarlem.

Huidig aanbod

Topsporters zijn vaak rolmodellen voor de jeugd; zij vervullen een voorbeeldfunctie. Zeker nu het NOC*NSF en het huidige kabinet de afspraak hebben gemaakt om structureel tot de tien beste sportlanden ter wereld te willen behoren biedt dat nog meer mogelijkheden voor de lokale sport. Topsport fungeert als vaandeldrager, als wegberijder voor de breedtesport. We hebben het in Haarlem de afgelopen jaren zelf ervaren. Door het faciliteren van jeugdclinics en de Jeugdsportpas zijn veel kinderen enthousiast geworden voor een bepaalde sport.

De voetbal-, hockey-, honk- en softbalverenigingen in Haarlem hebben de laatste jaren weer een behoorlijke aanloop gekregen van jongeren. Na een aantal jaren van relatieve stilstand is de situatie in de gemeente Haarlem langzaam aan het veranderen. Enerzijds door gemeentelijke investeringen in de sportaccommodaties (Pim Mulier, van der Aart, Nol Houtkamp) en de topsportevenementen (Haarlemse Honkbalweek, Basketball Week en Korfbalweek) anderzijds door de oprichting van de Stichting Topsport Kennemerland, voorheen de SSIH (Stichting Sportinitiatieven Haarlem). Ook hebben we sinds de zomer van 2008 een Baseball Academy.

De Stichting Topsport Kennemerland voert het topsportbeleid voor de gemeente Haarlem uit.

De speerpunten daarvan zijn:

- ondersteuning van Haarlemse topsportverenigingen en organisaties;
- ondersteuning van individuele topsporters en topsporttalenten;
- het (mede)organiseren, faciliteren en financieren van het Topsportgala en topsportevenementen;
- creëren van faciliteiten ten behoeve van de combinatie topsport en onderwijs;
- advisering op het gebied van topsportaccommodaties;
- sportmedische zorg voor top- en breedtesport;
- ondersteuning bij het zoeken naar woonruimte;
- het bevorderen van samenwerking tussen gemeenten in de regio;
- contacten leggen met de Provincie-NH, buurtgemeentes, NOC*NSF, VWS en sportbonden.

Sportvrouw & sportman van het jaar 2008 Jolanda Keizer (atletiek) en Henk Grol (judo).

Er zijn in Haarlem kernsporten geformuleerd. Deze kernsporten worden door STK vooral ondersteund op talentontwikkeling.

De vijf Haarlemsporten zijn:

- honkbal
- softbal
- judo
- badminton
- turnen

Om deze sporten te ondersteunen en hun doelen te realiseren, worden middelen ter beschikking gesteld. De clubs leveren de stad tegenprestaties door:

- deelname aan gemeentelijke sportprojecten, die een bijdrage leveren aan gemeentebrede sociaal-maatschappelijke doelstellingen;
- kennisoverdracht en informatie-uitwisselingen naar andere sportverenigingen van dezelfde sporttak;
- deelname aan (top)sportoverleg van de vijf Haarlemsporten.

Naast de activiteiten zoals hiervoor beschreven heeft de stad de voetbalclub 'HFC Haarlem', een BVO (= betaald voetbal organisatie). Ook hier is sprake van talentontwikkeling van de jeugd.

Gewenst aanbod

Bij de ontwikkeling van de topsport kijken we al sterk over de gemeentegrens heen. Om onze doelstellingen te behalen zal er een intensieve samenwerking moeten zijn met de regiogemeenten. Zo voorkomen we dubbel werk of dubbele investeringen met hetzelfde doel. Daarnaast willen we zoveel mogelijk aansluiten bij de zojuist verschenen beleidsnota Topsport van de Provincie Noord-Holland.

Huldiging sportkampioenen 2008

Uitbreiding van het huidige aanbod is gewenst. In 2012 wil Stichting Topsport Kennemerland de talentregio van Nederland zijn. Er ligt een basis om de topsportstructuur te versterken en het topsportklimaat in Haarlem te verbeteren. De STK zal dat moeten doen in nauwe samenwerking met de gemeente Haarlem, SportSupport, lokale en nationale sportorganisaties, het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en de media.

De belangrijkste doelstelling blijft talentontwikkeling. Deze talentontwikkeling moet in eerste instantie plaatsvinden binnen de huidige kernsporten, echter het aantal kernsporten kan groeien. Zo is turnen in 2009 is toegevoegd aan de kernsporten. Dit is ook sterk afhankelijk van de bondsprogramma's; de betreffende bond moet talentontwikkeling als belangrijk speerpunt zien. Op deze manier kunnen er in de toekomst ook 'groeisporten' ontstaan; sporten die potentieel hebben in de regio, maar nog niet voldoende talenten hebben afgeleverd om kernsport te worden.

Verder zal een procedure op grond van vrijstelling voor topsport- en cultuurtalenten in het basisonderwijs verder ontwikkeld en uitgewerkt worden, zodat kinderen die aan topsport doen meer ruimte en mogelijkheden krijgen zonder dat de leerplichtwet in het geding komt.

We willen de lokale topsporters en talenten in het zonnetje blijven zetten. Haarlem is trots op haar sporters en vindt het belangrijk aandacht te besteden aan winnaars van internationale en nationale kampioenschappen. Ook deelnemers aan de Olympische Spelen en de Paralympics verdienen het om de Haarlemse schijnwerper op zich gericht te krijgen. De afgelopen jaren zijn veel sporters ontvangen en gehuldigd in het stadhuis. Haarlem zet deze lijn Haarlem voort. De criteria voor een ontvangst zijn te vinden op de websites van de gemeente, Stichting Topsport Kennemerland en SportSupport.

Tenslotte zijn de ontwikkelingen met betrekking tot het Olympisch Plan 2028 interessant om te volgen. Voor Haarlem is hierin wellicht een belangrijke rol weggelegd, waar met ondersteuning vanuit het Rijk en NOC*NSF op ingezet kan worden.

Speerpunten

- Talenten worden ondersteund ten behoeve van hun sport, in 2012 is Haarlem met haar buurgemeenten dé talentregio van Nederland;
- Het opzetten van een door NOC*NSF aangewezen RTC (Regionaal Training Centrum) of NTC (Nationaal Training Centrum) in Haarlem;
- Vanaf 2010 wordt jaarlijks een aantal evenementen ondersteund die voldoen aan de gestelde criteria;
- De vijf Haarlemsporten zijn sterk georganiseerd, zijn regionaal van groot belang en zijn maatschappelijk actief binnen de overige speerpunten van het gemeentelijk sportbeleid;
- Er wordt een duidelijk format ontwikkeld ter ondersteuning van topsport en onderwijs;
- De sportmedische zorg wordt gebundeld;
- Er wordt een plan opgesteld ten behoeve van de ontwikkeling van het Olympisch Plan 2028.

5. Commerciële sport

Na zwemmen en fietsen is fitness de meest populaire sport in Nederland⁸. Het toenemende aantal sporters in de commerciële sportsector, het feit dat veel takken van sport uitsluitend door commerciële aanbieders worden georganiseerd én het feit dat deze vaak midden in de wijken zijn gevestigd, maakt de commerciële sport vanuit overheidsperspectief een interessante partij.

Huidig aanbod

Een snelle inventarisatie op internet levert 27 sportscholen (fitness en vechtsporten) in Haarlem op. Deze zijn verspreid over de hele stad. Voor elke Haarlemmer is er dus een sportschool in de buurt. Andere commerciële sportaanbieders (maneges, klimhallen, squashbanen, dansstudio's) zijn hier nog niet in meegenomen. Ook de aanwezigheid van de ijsbaan en golfbanen (in de regio) maakt de gemeente Haarlem extra aantrekkelijk voor haar inwoners.

Incidenteel wordt al samengewerkt tussen deze commerciële sportaanbieders en maatschappelijke activiteiten. Zo werd bijvoorbeeld het gezondheidsproject RealFit, voor jongeren met ernstig overgewicht, aangeboden bij Jordan Sport in Schalkwijk.

Gewenst aanbod

Haarlem ziet een duidelijke uitdaging voor het leggen van dwarsverbanden tussen de commerciële sport en de reguliere sportverenigingen. Bovendien kunnen deze 'commerciële' betrokken worden bij het realiseren van het aanbod van (na)schoolse activiteiten en bedrijfssport. Zij kunnen dus een belangrijke bijdrage leveren aan de sportstimulering van de Haarlemse burgers.

Ook sportverenigingen zouden meer gebruik moeten maken van bestaande (commerciële) accommodaties. In plaats van een nieuw, duur krachthonk te laten bouwen zou eerst onderzocht moeten worden in hoeverre een samenwerking met een commerciële sportschool tot de mogelijkheden behoort. Tenslotte zou de 'commerciële sport' gebruikt kunnen worden bij het tot stand komen van de doelen en speerpunten zoals die in het volgende hoofdstuk worden genoemd; gebruik van deze ruimtes tijdens daluren, voor specifieke doelgroepen.

Door gebruik te maken van hun expertise, aanbod en accommodatie(s) kunnen eerder genoemde wensen hiermee worden gerealiseerd. De gemeente kan hierin ondersteunen door haar netwerk in te zetten en netwerkpartners aan te sporen tot samenwerking.

Commerciële fitnessruimtes zouden meer moeten worden ingezet voor o.a. breedtesportprojecten

Speerpunten

- Meer breedtesportprojecten bij commerciële aanbieders. Samenwerking wordt gestimuleerd;
- Meer topsporters maken gebruik van commerciële accommodaties. In plaats van nieuwbouw wordt gezocht naar samenwerking met commerciële aanbieders;
- Verenigingen maken meer gebruik van commerciële faciliteiten;
- Commerciële centra worden gestimuleerd hun faciliteiten beschikbaar te stellen voor specifieke doelgroepen.

⁸ Expertrapport Nederlandse Sport naar Olympisch niveau, een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028, NOC*NSF, 2009

6. Sport, Recreatie en Gezondheid

Aansluitend op het vorige hoofdstuk; er is een ontwikkeling in de sterk toegenomen behoefte aan meer flexibele vormen van sportbeoefening. Mensen willen steeds meer ongebonden sporten, op momenten dat het hen uitkomt en willen zich niet verplichten tot wekelijkse trainingen en wedstrijden. Fietsen en wandelen zijn op dit moment populair. Sport en recreatie gaan hier hand in hand. In samenwerking met een groot aantal externe organisaties heeft Haarlem de afgelopen jaren een aanbod voor deze doelgroep gerealiseerd. Nu moet een vervolgstap worden gezet.

Huidig aanbod

In een speciale Watersportnota staat de watersport centraal. Daarin is aandacht voor de hengelsport, die door een zeer grote groep mensen met veel plezier wordt beoefend. Ook de regioroutes voor de kanoliefhebber worden genoemd. Zo zijn er de Molenroute en de Bollenroute.

De bestaande bewegwijzerde fietsroutes zullen verder ontwikkeld moeten worden en waar nodig een opfrisbeurt moeten krijgen. Wandel- en hardlooproutes moeten in stand worden gehouden en vernieuwd. Het bekende Ommetje in Haarlem-Noord is daar een goed voorbeeld van. Bekeken wordt hoe fiets- en wandelroutes uitgebouwd en waar nodig aangepast en vernieuwd kunnen worden.

Stimuleren van G-sport binnen verenigingen.

Op het gebied van gezondheid is er een aantal projecten in Haarlem geweest. Vanuit de BOS-impuls waren er projecten voor de jeugd, te weten Real Fit, Beter (Zw)eten en Fit, Food & Fun.

In de nota Gemeentelijk Gezondheidsbeleid zijn speerpunten benoemd die aansluiten op dit onderwerp:

- het percentage volwassenen met overgewicht mag niet stijgen (2005);
- het percentage jeugdigen met overgewicht moet dalen (2005);
- het aanleren van een gezonde leefstijl van jeugdigen;
- mensen met een psychische handicap ondersteunen met een sportaanbod, en daarmee de gezondheidssituatie te verbeteren (dit heeft geresulteerd in de succesvolle aanpak 'Erbij Horen').

Echter, het gaat nog steeds niet goed met de gezondheid van de Haarlemer. Uit het Emovo-onderzoek uit 2007 blijkt dat 78 procent van de leerlingen in het middelbaar onderwijs niet voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)⁹.

Uit ander onderzoek blijkt nog iets opvallends, namelijk dat leerlingen van het VMBO significant minder sporten dan hun leeftijdgenoten van havo en vwo.¹⁰ Dit bleek ook al uit eerder onderzoek van de projectgroep overgewicht uit 2005.¹¹ Dit is een reden om het eerdergenoemde project SportZ4U (Hoofdstuk 3a) te continueren.

Uit dat onderzoek blijkt ook dat gemiddeld 80 procent van de basisschoolkinderen aan sport doet. Recente gegevens over overgewicht bij Haarlemse kinderen zijn nog niet beschikbaar, maar in 2005 leed gemiddeld 15 procent van de kinderen uit de regio aan overgewicht of ernstig overgewicht.¹² Voorjaar 2010 zal een nieuw onderzoek moeten uitwijzen hoe de jeugd in Haarlem er voor staat.

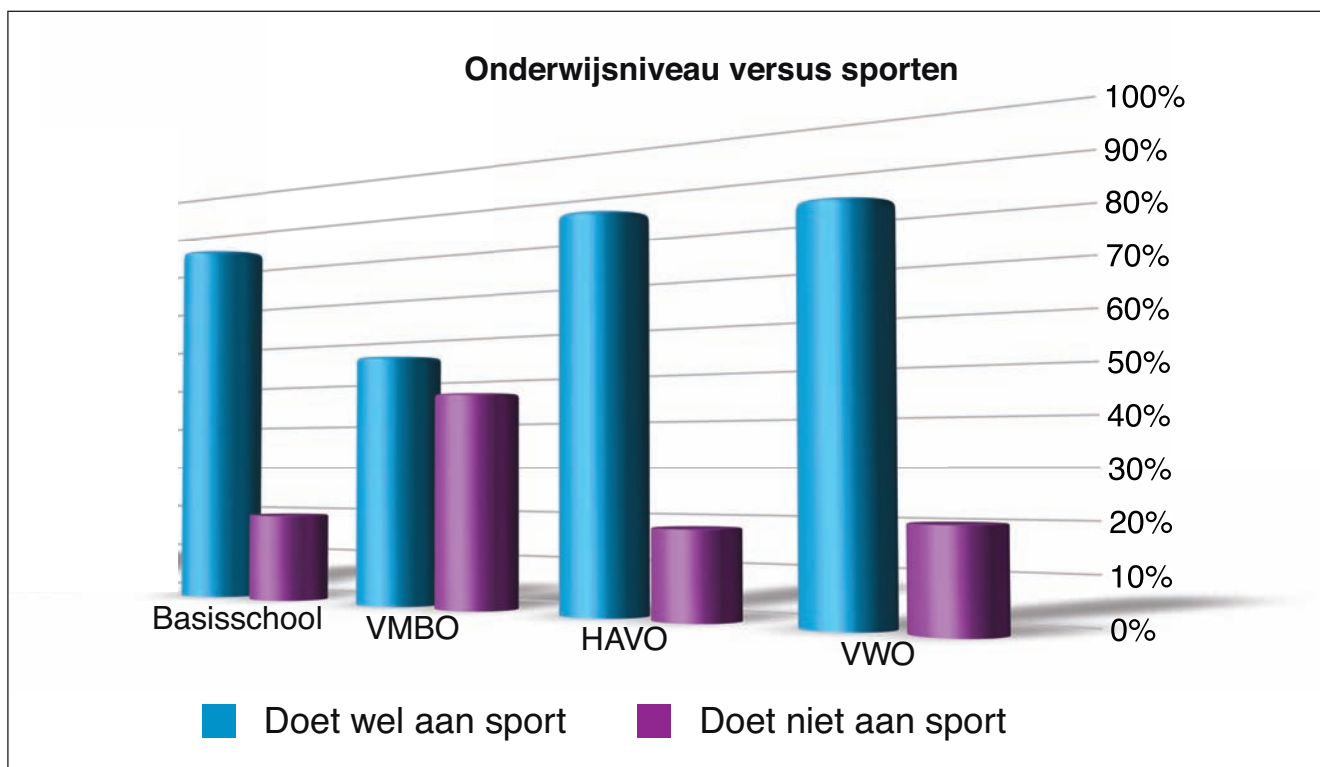
Uit een voorpublicatie van GGD Kennemerland blijkt dat volwassenen er nog slechter voor staan. Van de Haarlemse volwassenen heeft 30 procent overgewicht en 9 procent ernstig overgewicht (of obesitas).

⁹ Emovorapport Haarlem, 'Gezondheid, welzijn en leefstijl van scholieren in Haarlem'. Hulpverleningsdienst Kennemerland/GGD, S. Robroek en R. Cluitmans, 2007

¹⁰ Onderzoek naar de BOS projecten Haarlem-Oost en Haarlem-Schalkwijk, R. van Suchtelen en L. Leegwater, 2009

¹¹ Signalering aanpak preventie van overgewicht bij kinderen 0-19 jaar in Haarlem, voor *OntwikkelingsProgramma Haarlem 2005-2009 Gezond en Wel in de stad*. A. Beukers, J. Cazemier, M. de Koning, A. Pieters, R. Rip, M. Schraven en S. van Tiel, 2005

¹² Presentatie GGD Kennemerland, S. Mérelle, 30 juni 2009

Figuur 4 Sportdeelname bij verschillende onderwijsniveaus

Tenslotte blijkt dat ook de cijfers over ouderen verontrustend zijn. Meer dan de helft van de 65-74 jarigen heeft overgewicht (55 procent), 13 procent heeft extreem overgewicht. Bij de 75-plussers liggen deze cijfers iets lager, namelijk 47 procent en 9 procent.¹³

Om bijvoorbeeld een gezonde leefstijl te bevorderen en overgewicht bij kinderen tegen te gaan is het bewegingsonderwijs een belangrijke component van het sportbeleid. Gymlessen vormen voor veel kinderen de eerste kennismaking met sport. De norm voor het bewegingsonderwijs (voor reguliere basisscholen) is 1,5 (klok)uur per week per groep, inclusief schoolzwemmen. In Haarlem voldoet 26,4 procent aan de norm. 34 procent gymt meer dan de norm en maar liefst 39,6 procent haalt de norm niet.

Ongeveer 75 procent van de scholen doet aan schoolzwemmen, meestal met de groepen 4 en 5.

Gewenst aanbod

Sport en bewegen in combinatie met gezondheid moet een structurele bijdrage gaan leveren aan de sportieve, gezonde en sociale ontwikkeling. De aandacht voor een gezonde leefstijl is de laatste jaren een steeds belangrijker item geworden. Een onderdeel daarvan is het stimuleren van bedrijfssport. Een

zittend kantoorleven heeft te veel nadelige effecten op de gezondheid. De gemeente begint met zichzelf, door te onderzoeken of er een gevarieerd sportaanbod voor de medewerkers kan komen.

¹³ Rapportage Ouderonderzoek Kennemerland, mei 2008, *Samenvatting en tabellen voor de gemeente Haarlem.*, 2009

Ook de regionale wandel-, fiets- en kanoroutes verdienen blijvende aandacht, vooral om alle routes up-to-date te houden. Dit geldt voor de Molen- en Bollenroute, de fietsknooppuntbewijzing, de hardlooproutes en de wandelroutes. Gezamenlijk met de afdeling Economie en Cultuur worden de wensen en mogelijkheden bekeken.

Met de huidige (breedtesport-)projecten moet meer en meer aansluiting worden gevonden bij andere doelgroepen waar het risico bestaat van bewegingsarmoede. Het Ministerie van VWS vraagt aandacht voor specifieke doelgroepen met risico op bewegingsarmoede. Deze doelgroepen zijn onder andere:

- kinderen met overgewicht;
- allochtone meisjes/vrouwen;
- jeugd uit gezinnen waarvan de ouders een laag inkomen hebben;
- personen met een chronische aandoening (bijvoorbeeld astma, COPD, reuma, diabetes).

De gemeente Haarlem vindt het belangrijk dat er activiteiten komen voor deze doelgroepen, immers diabetes type 2 komt veel vaker voor bij mensen met een lage sociaal economische status (twee tot drie keer zo vaak als bij hoger opgeleiden) en bij allochtonen (tot zes keer vaker). Dit heeft naast erfelijke aanleg vooral te maken met een ongezonde leefstijl (voornamelijk ongezond eten en te weinig bewegen) en in het kader van sociale cohesie en wijkaanpak is sport een goed middel in de aanpak tegen overgewicht en diabetes.

Overige doelgroepen zijn:

- psychiatrische patiënten (denk aan het programma Erbij Horen);
- kinderen/volwassenen met een lichamelijke of verstandelijke beperking (Aangepast Sporten);
- 50-plussers.

Het voorgaande zal meer moeten aansluiten bij de bestaande projecten binnen Haarlem, zoals School in de Wijk voor de jeugd, Erbij Horen (voor psychiatrische patiënten) en Beweegpas 50 +. Samen met afdeling Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg wordt dit beleid vormgegeven.

Bekeken kan worden of deze doelgroepen in daluren gebruik kunnen maken van sportaccommodaties en commerciële sportfaciliteiten.

In 2007 verscheen de B en W nota 'Sportstimulering bij kwetsbare groepen'. De afdeling Sport wil de komende jaren verder met de volgende aanbevelingen uit die nota:

- scholing begeleiders van kwetsbare groepen;
- verder gaan met het stimuleren van het toegankelijk maken van sporthallen/terreinen door gebruik te maken van de subsidie 'Duurzame sportvoorzieningen';
- onderzoeken mogelijkheden van zogenaamd Maatjes-project;
- deze aanpak vooral regionaal en/of provinciaal aanpakken;
- inventariseren van inzet van CIOs/INHolland studenten.

Overigens is binnen de projecten JeugdSportPas, School in de Wijk en Sport in de Wijk al speciale aandacht voor kwetsbare groepen.

In het Olympisch Plan 2028 krijgt ook de Gehandicaptensport speciale aandacht met het oog op Paralympische Spelen. Het zou wenselijk zijn om de G-sport ook in Haarlem nader te bekijken, echter die wens is niet zeer nadrukkelijk naar voren gekomen in de gesprekken die de gemeente heeft gehad met de sportverenigingen en uitvoerende organisaties.

Tenslotte is het bewegingsonderwijs uiterst belangrijk voor kinderen. Zwemmen verdient daarin speciale aandacht. Het is gezond, goed voor de lichamelijke ontwikkeling, maar vooral ook belangrijk voor de veiligheid van kinderen. We leven nu eenmaal in een land met veel water. Er moet een sluitend systeem komen waarbij de school aan het eind van groep 7 nagaat of een kind kan zwemmen. De gemeente wil het gehele zwemonderwijs onder de loep nemen om te bekijken of een dergelijk systeem kan worden ontwikkeld zodat kinderen met een zwemdiploma de basisschool verlaten. Dit zal besproken worden met de schoolbesturen.

In overleg met de schoolbesturen zal het gehele bewegingsonderwijs besproken worden. De gemeente Haarlem vindt het wenselijk dat elke basisschool een vakleerkracht Lichamelijke Opvoeding in dienst heeft. Daarnaast vindt de gemeente het belangrijk dat alle scholen aan de norm van 1,5 (klok) uur bewegingsonderwijs voldoen. Scholen die meer gym willen aanbieden moeten die mogelijkheid krijgen, mits er ruimte beschikbaar is en de investering hiervoor uit eigen middelen komt. De gemeente kan dit ondersteunen met de inzet van combinatiefunctionarissen. Ook de inzet van LO-BOS-ers (niveau 4 CIOS) kan daarbij besproken worden. Mogelijk kan een combinatie worden gemaakt met de schoolsportvereniging zoals genoemd in Hoofdstuk 3a. Kanttekening is wel dat met name in Haarlem Noord het aantal gymlokalen in de buurt van scholen, een structureel probleem is. In het Strategisch Huisvesting Plan Sport, dat terug te vinden is in het volgende hoofdstuk, komen we hier op terug.

Al deze genoemde interventies zouden de gezondheid van de Haarlammers moeten verbeteren. Een aantal hiervan wordt ook genoemd in het advies van GGD Kennemerland aan de gemeente (zie bijlage 3).

Daarnaast wordt in dit advies het belang van integraal werken benadrukt. Een voorbeeld hiervan is Lokaal Actief, een gemeentelijke aanpak om burgers aan te zetten tot een gezonde en actieve leefstijl.

Ook zouden we moeten nadenken over het vergunningenbeleid van aanbieders van ongezonde voeding, zoals bijvoorbeeld snackbars, om zich niet in de buurt van scholen te kunnen vestigen, programma's als Lekker Fit en Gezonde schoolkantine en opvoedingsondersteuning (bijvoorbeeld binnen School in de Wijk).¹⁴

Met al deze adviezen zal de afdeling Sport samen met Gezondheid aan de slag gaan voor het formuleren van concreet gezondheidsbeleid met aandacht voor sport en bewegen.

Speerpunten

- De gemeente Haarlem, afdeling Sport, gaat in overleg met de afdeling Gezondheid, volgens het advies van GGD Kennemerland na wat haalbare doelstellingen zijn binnen het sport- en gezondheidsbeleid en werkt dit uit in een deelnotitie;
- De gemeente gaat in overleg met de schoolbesturen het zwemonderwijs onderzoeken en indien nodig anders organiseren;
- In overleg met de schoolbesturen wordt ernaar gestreefd dat elke basisschool een vakleerkracht Lichamelijke Opvoeding in dienst heeft en de norm van 1,5 klokuur bewegingsonderwijs haalt;
- De gemeente Haarlem, afdeling Sport, gaat in overleg met de afdeling Economie en Cultuur de (hard)loop-, fiets- en kanoroutes nader bezien en bekijken wat de wensen en mogelijkheden zijn om deze te optimaliseren;
- Inventariseren van de wensen in Haarlem op het gebied van G-sport en sport binnen de geestelijke gezondheidszorg;
- Inventariseren van de mogelijkheden voor het invoeren van bedrijfssport binnen de gemeente Haarlem.

Wandeltocht Struinen door de Duinen.

¹⁴ Advies voor de gemeente Haarlem, *Gezondheidsbevordering*, J. Panis en R. Dellelijn, GGD Kennemerland, 2009 (zie bijlage 3)

7. Optimalisering Sportaccommodaties

Om de doelstellingen van het sportbeleid te realiseren moet het accommodatiebeleid hiermee in overeenstemming zijn. Het in stand houden van voldoende en kwalitatief goede accommodaties, die effectief en doelmatig gebruikt worden, is essentieel voor het behalen van eerdergenoemde speerpunten. Sinds 2008 wordt het beheer en de exploitatie uitgevoerd door SRO.

In dit hoofdstuk zal in het kort het huidige aanbod en de speerpunten met betrekking tot het accommodatiebeleid worden benoemd. Dit wordt nader uitgewerkt in het Strategisch Huisvesting Plan Sport, dat in 2010 verschijnt. Dit als eerste uitwerking van de speerpunten uit deze Agenda voor de Sport.

Huidig aanbod

De laatste jaren wordt met veel succes en enthousiasme in samenwerking met de vereniging geïnvesteerd in het vernieuwen en moderniseren van de sportaccommodaties. Hieronder volgt een lijst van nieuw afgeleverde buitensportaccommodaties, opknopbeurten, nieuwe kunstgrasvelden of club- en kleedaccommodaties.

- Pim Mulier sportpark (honkbalstadion, kunstgrasvelden, indoorhal, nieuwe toplaag atletiekbaan + verbreding sprintbaan met twee lanen, opknappen aantal tennisbanen);
- Van der Aart sportpark (kunstgrasveld, natuurgasveld, kleedkamers OG);
- Nol Houtkamp sportpark (in ontwikkeling: club-/kleedaccommodatie, twee softbal/honkbalvelden, twee kunstgrasvelden);
- Geel Wit (kunstgrasveld en kleedaccommodatie);
- Hockeyclub Haarlem (kunstgrasveld en club-/kleedaccommodatie);
- Aurora (korfbal);
- Davo/United (kunstgrasveld en kleedaccommodatie);
- Saxenburg (kunstgrasveld en parkeerterrein);
- Rapid en HKC (2 kunstgrasvelden en club-/kleedaccommodatie);
- EDO (kleedaccommodaties en kunstgrasveld).
- DSK (aanleg kleed/clubgebouw en kunstgrasvoetbalveld, nog in uitvoering)
- Tennisvereniging Eindhoven
- Alliance (in ontwikkeling bouw kleed-/clubaccommodatie en velden)

Daarnaast is de overkapping van de ijsbaan succesvol afgerond.

Er wordt onderzocht wat de mogelijkheden voor een nieuwe Badmintonhal voor Duinwijck zijn.

Bij de VMBO-scholen worden nieuwe sportaccommodaties gebouwd en gezocht wordt naar mogelijkheden om de turnvereniging HLC aan nieuwe accommodatie te helpen. Bij al deze ontwikkelingen is veel aandacht voor multifunctioneel gebruik.

In Haarlem is een gevarieerd aanbod aan sportaccommodaties. Dit willen we in de toekomst behouden en waar nodig uitbreiden.

Door inkrimping van het aantal velden de afgelopen jaren, komt de grens van wat er minimaal nodig is in zicht.

Gewenst aanbod en Speerpunten

Het huidige aanbod moet op peil blijven. Daarnaast verdient de binnensport de komende jaren de aandacht. Er zijn al veel plannen en op sommige plekken is al gestart met de bouw. Voorbeelden zijn:

- VMBO complex 023;
- Nieuwbouw VMBO Badmintonpad;
- Nieuwbouw BS Zuidwester, BS Bos en Vaart, de Dreef-school en de Rudolf Steinerschool.

In het Strategisch Huisvesting Plan Sport zal deze paragraaf uitgebreid worden uitgewerkt. Hier noemen we kort een aantal speerpunten:

- het in stand houden van het gevarieerde aanbod;
- kwalitatief goede tot uitstekende accommodaties, verspreid over de stad en goed en veilig bereikbaar;
- als de situatie het toelaat alleen kiezen voor sporten waarbij het aantal deelnemers per m² sportgrond of – vloer zo hoog mogelijk is en daarbij genuanceerd omgaan met andersoortige sporten;
- zoveel mogelijk multifunctioneel gebruik;
- juiste balans tussen kwaliteit en kosten, oftewel goede balans tussen investering en maatschappelijk rendement;
- van geval tot geval bezien of het wenselijk en mogelijk is om een bepaald type sportaanbod te faciliteren;
- sportaccommodaties in de wijk zo veel mogelijk handhaven en waar mogelijk uitbreiden;
- maatvoering, inrichting en voorzieningen van velden en banen en dergelijke conform de regelgeving van de betreffende sportbond, in voorkomend geval (minimaal) voor het niveau of de klasse(n) waarop/waarin de gebruiker/sportvereniging actief is;
- kleedruimte(n) op basis van huidige en (te verwachten) toekomstige behoefte van de gebruiker(s); dat wil zeggen eigen beleid gemeente Haarlem, onafhankelijk van normering sportbonden, NOC*NSF en VNG;
- goed functionerende verenigingen hebben prioriteit bij de facilitering van de accommodatie (zowel binnen als buiten);
- minimaal één kunstgrasveld per vereniging, indien nodig;
- indien op een accommodatie sprake is van ondercapaciteit kan de gemeente het gebruik wijzigen;
- bij onbehoorlijk gedrag van de gebruiker van de accommodatie kan het gebruik worden beëindigd;

- Beijneshal en Spaarnehel staan door planvorming onder druk, maar aangezien het gebruik van deze sporthallen met name in de avonduren intensief is dient de capaciteit altijd terug te komen;
- milieu en duurzaamheid heeft binnen het accommodatiebeleid prioriteit in het kader van Haarlem Klimaatneutraal;
- gebruik en aanleg gymnastieklokalen nader bekijken (Strategisch Huisvesting Plan Sport).

8. Samenvatting

In deze Agenda Sport wordt een opsomming gemaakt van het resultaat van het beleid van de afgelopen zeven jaar en worden speerpunten genoemd die de komende jaren de aandacht verdienen.

De gemeente Haarlem heeft hard gewerkt om de sportaccommodaties op niveau te brengen. Daarnaast is er veel ingezet op de wijkgerichte aanpak, waar door middel van de BOS-impuls en School in de Wijk veel kinderen zijn bereikt. Ook op integraal niveau is veel bereikt; er is een samenwerkingsverband ontstaan tussen scholen, welzijnswerk, sportkoepels en sportverenigingen waarbij een adequaat aanbod is gerealiseerd.

Daarnaast is een begin gemaakt met het professionaliseren van de sportverenigingen, dit met name door middel van de Impuls Brede Scholen, Sport en Cultuur, waarbij combinatiefunctionarissen de spil vormen tussen de verschillende beleidsterreinen.

Door middel van de oprichting van de Stichting Topsport Kennemerland is het topsportbeleid beter vormgegeven. De grote Haarlemse sporten worden ondersteund, talenten hebben een portaal waar ze ondersteuning kunnen vinden en evenementen worden beter gefaciliteerd.

SportSupport heeft nadrukkelijk projecten uitgevoerd die breedtesportstimulering tot doel hadden.

In de toekomst wil de Gemeente Haarlem dit aanbod continueren en verder verdiepen. In de nota staan op elk beleidsterrein speerpunten genoemd.

De beleidsterreinen zijn:

- breedtesport;
- topsport/talentontwikkeling;
- commerciële sport;
- sport, recreatie en gezondheid;
- sportaccommodaties.

De breedtesport is onderverdeeld in vier thema's: breedtesportstimulering, maatschappelijke functie van de sport, service, ondersteuning sportverenigingen en breedtesportevenementen. Binnen deze thema's leggen we vooral de nadruk op projecten voor specifieke doelgroepen (ouderen, kinderen uit aandachtswijken, allochtone vrouwen, VMBO- scholieren, kinderen uit het speciaal onderwijs), maar is er ook sterke aandacht voor de ondersteuning van het sportverenigingsleven, de samenwerking met het onderwijs, schoolsporttoernooien en de organisatie van (breedte-)sportevenementen.

Voor topsport geldt dat met name talentontwikkeling een belangrijk speerpunt is. Dit komt vooral naar voren in het samenwerken met regiogemeenten, het creëren van faciliteiten ten behoeve van de combinatie topsport en onderwijs, het willen binnenhalen van een Regionaal Training Centrum en het ondersteunen van de Haarlemse kernsporten.

Binnen de commerciële sport moet vooral worden gekeken naar een efficiënter gebruik van middelen. Aangezien veel commerciële sportcentra midden in een wijk zitten en goed verdeeld zijn over de gehele stad, willen we verenigingen, topsporters en aanbieders van breedtesportprojecten aanbevelen zoveel mogelijk van deze voorzieningen gebruik te maken.

Als het om sport, recreatie en gezondheid gaat is gezondheid een belangrijk item in de landelijke ontwikkelingen en dus ook in de Haarlemse. Steeds meer Nederlanders kampen met overgewicht, waaruit weer allerlei levensbedreigende ziekten als kanker en hart- en vaatandoeningen voortkomen. Om dit te voorkomen moet vooral preventief veel gedaan worden om de Nederlander en in dit geval de Haarlemmer, meer te laten bewegen. Dit begint al in het basisonderwijs, waar we willen dat de beweegnorm minimaal wordt gehaald, maar ook in het zorgdragen voor goede en aantrekkelijke (hard-)loop-, fiets- en kanoroutes waar de Haarlemmer op een recreatieve manier kan bewegen.

Daarnaast moet er extra aandacht komen voor het zwemonderwijs, G-sport en projecten voor specifieke doelgroepen.

Tenslotte hebben we in deze Agenda Sport aandacht voor accommodaties. In 2010 verschijnt het Strategisch Huisvestingsplan Sport. Daarin is aandacht voor de kwaliteit en gevarieerdheid van het aanbod, aanbod in de wijk en multifunctionele inzetbaarheid van accommodaties. Verder zijn spreiding van de accommodaties en faciliteiten over de stad en onder de verenigingen belangrijk, evenals het gedrag van de gebruikers.

9. Tot slot

Dit plan is de beleidslijn voor meerdere jaren, ook na 2014. Elk jaar wordt een werkplan gemaakt dat direct voortkomt uit de Agenda Sport. De diverse speerpunten worden waar nodig uitgewerkt in deelnotities.

Jaarlijks wordt het sportbeleid geëvalueerd. In geval van knelpunten worden aanpassingen gedaan en in de nieuwe werkplannen meegenomen.

Op deze manier blijft het sportbeleid actueel en voor langere tijd gewaarborgd.

Tenslotte wordt de invoering van een sportraad heroverwogen. Met een goede samenstelling en agenda zou dit een welkom klankbord zijn om het sportbeleid regelmatig te toetsen en te evalueren.

10. Financiën

Zie bijlage 1.

11. Lijst met afkortingen en begrippen

AED	Automatische Externe Defibrillator
AED	Automatische Externe Defibrillator
AHBW	Amsterdam Haarlem Basketball Week
B&W	Burgermeester en Wethouders
BIS	Zoekmachine website Haarlem, publicaties
BOS	Buurt Onderwijs Sport
CIOS	Centraal Instituut Opleiding Sportleiders
Combinatiefuncties	Werknemers die in dienst zijn van een organisatie maar voor minimaal twee organisaties werk verrichten op het terrein van onderwijs, sport of cultuur
COPD	Chronic Obstructive Pulmonary Disease, dit betekent chronisch obstructieve longziekte
Erbij Horen	Sport voor cliënten uit de GGZ in samenwerking met. Roads, Geestgronden en RIBW
Fit, Food & Fun	Gezondheidsproject voor kinderen tussen de 8 en 12 jaar , met (ernstig) overgewicht, en hun ouders
G-sport	Gehandicaptensport
Gemeente Haarlem/Haarlem	Het college van B en W van de gemeente Haarlem
HHW	Haarlemse Honkbal Week
HKW	Haarlemse Korfbal Week
JOS	Jeugd Onderwijs Sport
JSF	Jeugd Sport Fonds
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond
KVLO	Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding
Kwetsbare groepen	bijvoorbeeld. kinderen in achterstandssituaties, chronisch zieken, mensen met een lichamelijke beperking en ouderen
LOBOS	Leraarondersteuner Bewegingsonderwijs en Sport
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité en Nederlandse Sport Federatie
O&S	Onderzoek en Statistiek
RTC/NTC	Regionaal of Nationaal Training Centrum
RealFit	gezondheidsproject voor jongeren tussen de 13 en 18 jaar met ernstig overgewicht en hun ouders,.
SGBO	onderzoeksbureau van VNG
SportZ4U	project voor VMBO scholieren
SSIH	Stichting Sport Initiatieven Haarlem
STK	Stichting Topsport Kennemerland
SRO	Sport Recreatie Onderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WMO	Wet maatschappelijke ondersteuning

Literatuurlijst

- 1 Leefbaarheids Rapportage, 2007
- 2 Expertrapport Nederlandse Sport naar Olympisch niveau, een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028, NOC*NSF, 2009
- 3 De gemeente als regisseur van het preventief jeugdbeleid. Een hulpmiddel bij het inventariseren van het aanbod gericht op de jeugd. P.L. Hupe en E. H. Krijn. Den Haag, SGB0, 1997
- 4 Kiezen voor Jeugd, nota integraal Jeugdbeleid Haarlem, 2006
- 5 Expertrapport Nederlandse Sport naar Olympisch niveau, een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028, NOC*NSF, 2009
- 6 Emovorapport Haarlem, 'Gezondheid, welzijn en leefstijl van scholieren in Haarlem'. Hulpverleningsdienst Kennemerland/GGD, S.Robroek en R. Cluitmans, 2007
- 7 Onderzoek naar de BOS projecten Haarlem-Oost en Haarlem-Schalkwijk, R. van Suchtelen en L.Leegwater, 2009
- 8 Signalering aanpak preventie van overgewicht bij kinderen 0-19 jaar in Haarlem, voor OntwikkelingsProgramma Haarlem 2005-2009 Gezond en Wel in de stad. A. Beukers, J. Cazemier, M. de Koning, A. Pieters, R.Rip, M. Schraven en S. van Tiel, 2005
- 9 Presentatie GGD Kennemerland, S. Mérelle, 30 juni 2009
- 10 Rapportage Ouderonderzoek Kennemerland, mei 2008, Samenvatting en tabellen voor de gemeente Haarlem., 2009
- 11 Advies voor de gemeente Haarlem, Gezondheidsbevordering, J. Panis en R. Dellelijn, GGD Kennemerland, 2009 (zie bijlage 3)

14 Advies voor de gemeente Haarlem, *Gezondheidsbevordering*, J. Panis en R. Dellelijn, GGD Kennemerland, 2009 (zie bijlage 3)

Bijlage 1

Financiën

Leeswijzer Financiële Paragraaf Sportbeleid

De bovenste kolom geeft de beschikbare gelden weer. Dus middelen voor breedtesportontwikkeling, topsport en accommodaties. Deze bedragen zijn gesplitst terug te vinden in de onderstaande kolommen die onderverdeeld zijn in de hoofdstukken uit de Agenda voor de Sport.

Los van de totale begroting staat nog het InvesteringsPlan (IP), dat op een andere manier tot stand komt. Dit is een 10 jarenplan, waarvan de bedragen nu tot 2014 zijn opgenomen. Precieze invulling van deze gelden volgt van jaar tot jaar in het Huisvestingplan Sport.

Hierna volgt per balk de investering die per hoofdstuk van de Agenda voor de Sport gedaan wordt. Per onderwerp van de hoofdstukken wordt een bedrag ter beschikking gesteld, daarachter staat uit welke begrotingspost dit komt.

Onderaan elk hoofdstuk staat het totaalbedrag wat beschikbaar is.

Helemaal onderaan in rood staan wederom de totale som van de beschikbare middelen.

Tot slot nog uitgewerkt per jaar die de Agenda bestrijkt.

Naast de in dit overzicht inzichtelijk gemaakte middelen is er meer geld beschikbaar die secundair de sport ten goede komen. Zo zijn er investeringen van de volgende afdelingen:

- **Economie & Cultuur: evenementen (bv. honkbalweek en recreatie)**
- **WWGZ: Gezondheidsbeleid, welzijn**
- **Wijkzaken: Speelruimteplan (investering in Playground en Cruyff Court)**

Bijlage 2

Samenvatting Verenigingsmonitor

Onderzoek

Afdeling Jeugd, Onderwijs en Sport (JOS) wil meer kennis verzamelen over Haarlemse sportverenigingen. Deze informatie geeft input voor het Haarlemse Sportbeleid. JOS heeft aan Afdeling Onderzoek en Statistiek (OenS) het verzoek gedaan om een Sportverenigingsmonitor uit te voeren onder de Haarlemse sportclubs over 2008. De bedoeling is deze monitor te herhalen om ook lange termijnontwikkelingen in kaart te kunnen brengen.

Vanaf mei 2009 is gestart met het werven van verenigingen om mee te doen. Iedere sportclub heeft tot 1 oktober de mogelijkheid gekregen de vragenlijst 'online' in te vullen. Ook na herhaalde inspanningen bleef de respons laag. Uiteindelijk heeft 35 procent (van de 210 verenigingen) meegedaan. Deze respons geeft een goed indicatief beeld van hoe de verenigingen ervoor staan, maar de resultaten kunnen enigszins afwijken indien iedere sportclub had meegedaan.

Resultaten

1. De staat van de verenigingen

- **De algehele typering van de staat:** de meeste verenigingen zijn positief over de algehele staat van hun club. Zo typeert 82 % de vereniging als (zeer) 'sterk' en ziet de helft de toekomst (zeer) zonnig tegemoet. Slechts 6 % is somber over de toekomst.
- **Financiën:** ruim de helft van de verenigingen typeert zichzelf als financieel (zeer) 'gezond', daarnaast noemt een groot deel de situatie 'redelijk' (38 %). 7% typeert de situatie als 'minder gezond' of 'zorgwekkend'. Als de verenigingen de situatie over twee jaar moeten inschatten, denken ze niet dat die anders dan nu zal zijn.
- **Ledental:** één derde van de verenigingen heeft vijftig sportende leden of minder (31%), 19% heeft 51 t/m 100 leden, 35% heeft 101 t/m 500 leden en de grootste verenigingen (501 leden of meer) vormen 15% van het geheel. Bijna de helft van de verenigingen heeft geen donateurs. Zij die dat wel hebben, hebben gemiddeld zestien donateurs binnen de vereniging.
- **Aan- en Afmeldingen:** meer dan de helft van de verenigingen heeft in 2008 meer aan- dan afmeldingen gehad en een kwart had evenveel aan- als afmeldingen. Slechts 16% heeft minder aanmeldingen gehad dan in 2007. Een ledenstop of wachtlijst wordt weinig gehanteerd. Verhuizing, leeftijd, gezondheidsklachten en tijdgebrek zijn de belangrijkste redenen om een lidmaatschap te beëindigen. Ook voor de toekomst zijn de verenigingen positief wat het ledental betreft: 31% verwacht dat het ledental voor de komende twee jaar zal stijgen, tegenover 13% die een daling verwacht.
- **Samenstelling:** er zijn meer mannen dan vrouwen lid van een sportclub (72% versus 28%). Naarmate de leeftijd vordert wordt deze verhouding evenwichtiger. Hoe ouder de mensen zijn, hoe minder ze bij een vereniging aangesloten zijn. Zo zijn de leden in de leeftijdscategorie 0 t/m 17 jaar 43% van het totaal aantal leden en leden van 65+ 7%. Vier op de tien sportclubs heeft leden met een beperking. Een even grote groep heeft leden met een chronische aandoening. Maar een klein deel van deze verenigingen heeft speciale groepen voor deze mensen om in te sporten (21%). De helft van de verenigingen heeft allochtone leden. De allochtone leden zijn over het algemeen man (85%). Zowel bij de allochtone mannen als vrouwen neemt het lidmaatschap na het zeventiende levensjaar drastisch af. Naar verhouding is dit bij allochtone vrouwen nog sterker het geval dan bij allochtone mannen.
- **Trainers:** één op de vier clubs heeft een gebrek aan trainers. 7% van de trainers is niet gecertificeerd.
- **Vrijwilligers:** per iedere honderd sportende leden zijn gemiddeld zestien vrijwilligers actief. Vier op de tien verenigingen zegt niet op zoek te zijn naar vrijwilligers. 42% zegt wel voldoende vrijwilligers te hebben, maar ook nog op zoek te zijn. 18% van de sportclubs heeft een tekort aan vrijwilligers. Ruim de helft van de verenigingen die op zoek zijn naar vrijwilligers zegt dat het functies betreft, die te maken hebben met trainingen geven, bar- en kantine-diensten en bestuursfuncties.
- **Accommodatie:** 32% is niet tevreden over de functionaliteit van de accommodatie. Vaak noemen ze de accommodatie te klein of onvoldoende. Over de bereikbaarheid en veiligheid is men over het algemeen meer tevreden (93%). De bereikbaarheid voor mensen met een beperking laat voor een aantal verenigingen te wensen over (18%). 38% investeert in de accommodatie en 14% wil dat gaan doen. De andere helft is niet bereid te investeren in de accommodatie. Dit is overigens meestal omdat ze geen eigenaar zijn van de accommodatie.

- **Knelpunten:** bijna iedere sportclub ervaart knelpunten (88%). De meest genoemde knelpunten zijn: ledenbehoud of –werving (47%), de accommodatie (44%), het kader (38%) en de financiën (32%).

2. Organisatie en Beleid

- **Samenstelling bestuur:** van de bestuursleden is de overgrote meerderheid man (80%) en is de gemiddelde leeftijd 52 jaar. Bij bijna de helft van de sportclubs is het bestuur het afgelopen jaar gewijzigd.
- **Doelstellingen en Speerpunten:** 61% van de verenigingen heeft de afgelopen twee jaar voornemens, doelstellingen of plannen op papier gezet. Gevraagd naar waar deze over gaan, worden vaak meerdere onderwerpen genoemd. Meest genoemd zijn: ledenwerving en –behoud, vrijwilligersbeleid, beleidsplan, jeugd, financieel beleid, accommodatie en sporttechnisch beleid. Wat betreft de speerpunten voor de komende tijd zijn de verenigingen eenduidiger: ze willen meer leden en vrijwilligers werven, meer leden behouden en aandacht geven aan de sfeer en de cultuur van de vereniging.
- **Fusie:** 14% is de afgelopen vijf jaar gefuseerd en voor 7% is een fusie (waarschijnlijk) op komst. Maar voor het merendeel geldt dat er geen plannen hiertoe zijn (70%) en wordt ook geen druk ervaren om het wel te doen.
- **Interne communicatie:** bijna iedere club typeert de interne communicatie als ‘goed’ of ‘zeer goed’. Tegenwoordig zijn niet meer een clubblad of nieuwsbrief het meest gebruikte communicatiemiddel, maar is de website van de vereniging dat.

3. Advies en Ondersteuning

- **Huidig gebruik organisaties en producten:** 83% maakt wel eens gebruik van advies of ondersteuning van een organisatie. Zes op de tien verenigingen krijgt hulp van de desbetreffende sportbond. Ook SportSupport (48%) en de gemeente (37%) worden door een aantal verenigingen om hulp gevraagd. 62% maakt wel eens gebruik van ondersteunende producten. De meest genoemde producten zijn van SportSupport, zoals de Jeugdsportpas, de Beweegpas 50+ en een verenigingsadvies.
- **Gewenst gebruik van professionele ondersteuning:** 69% zou van professionele ondersteuning gebruik maken indien zij daar de middelen voor zouden hebben. Deze professionele krachten zouden zij voornamelijk inzetten bij de werving van leden, vrijwilligers en sponsors en adverteerders. Ook zou een aantal verenigingen ondersteuning willen hebben voor contacten met de gemeente.

- **Samenwerking:** 70% van de verenigingen werkt op één of andere manier samen met andere clubs. Vaak is dit op minimale basis zoals af en toe overleg tussen besturen (39%) en het delen van een accommodatie (20%). Eén op de drie sportclubs werkt samen met een onderwijsinstelling.

4. Activiteiten

- **Organiseren van activiteiten:** tweederde van de verenigingen organiseert activiteiten buiten het reguliere sportaanbod. Dit betreffen vaak toernooien, kampen/weekenden en feestavonden. Daarnaast organiseert driekwart van de sportclubs activiteiten voor niet-leden. Dit zijn meestal ‘open dagen’ en ‘familietoernooien’.
- **Faciliteiten en Voorzieningen:** vier op de tien verenigingen bieden naast het sportaanbod andersoortige faciliteiten of voorzieningen aan. De meest voorkomende faciliteiten zijn: kantoorfaciliteiten als een werk-, huiswerk- en vergaderruimte of een fax en internet. Verder zegt één op de tien een kinderspeelplaats te hebben. 39% wenst nieuwe faciliteiten of voorzieningen in de toekomst. Dan gaat het meestal om een fitnessruimte, kinderopvang of fysiotherapie.
- **Behoud en Werving van leden:** bijna de helft van de verenigingen ervaart concurrentie binnen de eigen sport. Dit is meestal door andere verenigingen in de buurt van dezelfde sporttak. Eén derde van de verenigingen is niet bezig met het introduceren van nieuwe sport- en spelactiviteiten. De helft zegt hierin beperkt actief te zijn. De verenigingen zijn actiever bezig met het flexibiliseren van nieuwe lidmaatschapsvormen. Hierin is de helft beperkt actief, maar zegt 20% zeer actief te zijn en is 23% niet actief. Vier op de tien verenigingen maakt gebruik van de desbetreffende bond voor activiteiten en ondersteuning. Een even groot deel maakt gebruik van ondersteuning door SportSupport.

Bijlage 3

Advies van GGD Kennemerland

- **Overgewicht: wat kunnen we eraan doen?**
- **Advies voor de gemeente Haarlem**

Overgewicht: wat kunnen we eraan doen?

Gezondheidsbevordering (J. Panis & R. Dellelijn), GGD Kennemerland – september 2009

Elke maatregel die ongezond eten ontmoedigt of bewegen bevordert, draagt bij aan de preventie van overgewicht. Er zijn dus veel aanknopingspunten voor een preventieve aanpak van overgewicht en obesitas. Maatregelen kunnen worden gericht op het informeren van de doelgroep, het gezonder maken van de omgeving en op het verbinden van preventie en zorg. Deze maatregelen, de zogenaamde integrale aanpak, moeten de gezonde keuze de gemakkelijke keuze maken. Maatregelen kunnen uitgevoerd worden via verschillende settings, zoals de wijk, de werkplek, de school en de gezondheidszorg (¹⁵Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie voor Jeugd en Gezin, 2009).

Preventie voor jeugd

De jeugd is een belangrijke doelgroep. Het aanleren van gezond gedrag kan het beste zo jong mogelijk beginnen. In de jeugd wordt de basis gelegd voor de gezondheid in de rest van het leven en worden gezondheidsproblemen voorkomen op volwassen leeftijd.

Het informeren van de doelgroep

Kinderen en jongeren brengen een groot deel van hun tijd op school door, de school is daarom een belangrijke setting. Het bevorderen van gezond gedrag is een van de kerndoelen van het basisonderwijs. Als kinderen gezond opgroeien zal dit bijdragen aan sociale vaardigheden en leerprestaties. Kinderen en jongeren kunnen op school leren over een gezonde leefstijl, en ervaren wat een gezonde leefstijl is. In het primair onderwijs komt leefstijl en gezondheid vooral aan bod in natuuronderwijs. In het voortgezet onderwijs wordt een aantal lesuren per jaar besteed aan de relatie tussen voeding, lichamelijke activiteit en gezondheid. Dit gebeurt overwegend in het vak verzorging, maar ook bij biologie komt het thema aan de orde. Voor zowel het ba-

sisonderwijs als het voortgezet onderwijs is een breed scala aan interventies ontwikkeld door landelijke organisaties, zoals bijvoorbeeld smaaklessen, Lekker Fit, Alle Leerlingen Actief en een gezonde schoolkantine. Deze interventies hebben allen tot doel door structureel aandacht te besteden aan gezonde voeding en voldoende beweging een gezonde leefstijl te bevorderen. Daarnaast is er aandacht voor een gezond schoolbeleid.

Het gezonder maken van de omgeving

De leefomgeving van kinderen en jongeren bestaat uit het gezin waarin ze opgroeien, de peuterspeelzaal of kinderdagverblijf of school die ze bezoeken en de buurt waarin ze wonen, sporten en buitenspelen. Ook de media heeft invloed.

Ouders en opvoeders zijn primair verantwoordelijk voor de gezonde ontwikkeling van hun kind. Ouders geven het goede voorbeeld en de rol van ouders is bepalend bij de verwerking van informatie die kinderen van buiten opdoen, bijvoorbeeld via de media en school. Het voedings- en beweeggedrag van ouders zelf is bepalend voor de leefstijl van de kinderen. Om overgewicht bij kinderen tegen te gaan is het dus nodig om ook ouders bewust te maken van en (indien gewenst) te ondersteunen in hun rol als opvoeder op dit terrein.

In peuterspeelzalen en in de kinderopvang kan opvoedingsondersteuning versterkt worden door professionals die daar werkzaam zijn op te leiden en te trainen in het bevorderen van gezonde voeding en bewegen bij baby's en peuters. Met de methodiek 'Beweegkriebels' van het NISB krijgen ouders en professionals ideeën, tips en informatie over bewegen met baby's en peuters. Vanuit het Convenant Overgewicht is een interventie ontwikkeld gericht op ouders van kinderen van 0-4 jaar: 'Eetplezier en Beweegkriebels'. Deze methodiek is ontwikkeld voor medewerkers van peuterspeelzalen, kinderopvang en de voor scholen om ouders te informeren en te adviseren gezond eten en beweeggedrag bij hun kind te stimuleren.

Basisscholen besteden naast leerstofaanbod ook op andere manier aandacht aan eetgedrag en beweeggedrag van leerlingen, namelijk met regels en afspraken over traktaties (traktatiebeleid), meenemen van groente en fruit (schoolgruiten) en bijvoorbeeld een uitdagende indeling van hun schoolplein. Op het voortgezet onderwijs kan door de gezonde schoolkantine het aanbod van voedingsmiddelen gezonder worden.

¹⁵ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie voor Jeugd en Gezin. (2009). *Nota overgewicht. Uit balans: de last van overgewicht*. Den Haag.

Ouders en opvoeders kunnen door middel van ouderavonden op school voorlichting krijgen over gezonde voeding en bewegen. Kennisoverdracht en de bewustwording van het nut en plezier van een gezonde leefstijl staan daarbij centraal.

Sport en bewegen zijn een belangrijk onderdeel van gezond opgroeien en dragen bij aan de sociale vaardigheden en leerprestaties. De 'Impuls brede school, sport en cultuur' versterkt de sport, onderwijs –en cultuursector met 2500 combinatiefuncties. De staatssecretarissen van VWS en OCW willen door deze combinatiefuncties zowel het bewegen van jongeren stimuleren als hen kennis laten maken met een actieve beoefening van cultuur. Combinatiefunctionarissen zijn professionals, die deels werkzaam zijn in het onderwijs en deels in de sport- of cultuursector. Hierdoor krijgt de samenwerking tussen school en sport een structurele stimulans. Bij combinatiefuncties valt bijvoorbeeld te denken aan vakleerkrachten en trainers die naschoolse sportactiviteiten organiseren op school of op de sportvereniging en die de verbinding leggen tussen de sportvereniging en het onderwijs, de naschoolse opvang en de wijk (Ministerie van OCW, 2007).

Naast de informatie die kinderen krijgen op school en via hun ouders of opvoeders, speelt ook de media een cruciale rol. De overheid juicht het toe dat in populaire kinderprogramma's stoere en gezond levende rolmodellen steeds vaker een plek krijgen. Aan de andere kant wijzen opvoeders en deskundigen op de grote invloed van bepaalde reclame-uitingen die het moeilijker maakt de gezonde keuze te maken. De reclamecode voor voedingsmiddelen verbiedt actieve aanprijzing door populaire stripfiguren en een verbod op spaaracties. Een herziene versie is eind 2007 aan de reclame Code Commissie voorgelegd. De aanscherping bevat onder andere een verbod op de zogeheten 'samplingacties' (het gratis weggeven van een product of een monster) en een beperking van reclame gericht op kinderen tot zeven jaar in massamedia en op internet. De herziene Reclamecode voor voedingsmiddelen is nog niet aangenomen.

Het verbinden van preventie en zorg

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) is preventieve gezondheidszorg die aan alle kinderen en jongeren van 0-19 wordt aangeboden. De ontwikkeling van de jeugd wordt gevolgd (monitoren), de JGZ signaleert en adviseert en zet interventies in gang tijdens contactmomenten. Het in kaart brengen van de groei en ontwikkeling van kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar gebeurt tijdens een preventief gezondheidsonderzoek (PGO) op het consultatiebureau, het in kaart brengen van de groei en ontwikkeling van kinderen van 4-19 jaar gebeurt tijdens een PGO bij GGD Kennemerland. Op een aantal momenten worden kinderen gewogen en gemeten. Ouders krijgen vragenlijsten voor-

gelegd over het eet- en beweeggedrag van hun kinderen en verdere ontwikkelingen van het kind. Al deze taken zijn opgenomen in het Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg 0-19 jaar.

Voor de professionals in de JGZ is een uniform signaleringsprotocol ontwikkeld voor het meten en signaleren van overgewicht bij de jeugd. Het protocol beschrijft de methode, het meetinstrument en criteria voor signalering van overgewicht. Naast het signaleringsprotocol is een overbruggingsplan ontwikkeld dat professionals houvast biedt voor de begeleiding van (ouders met) kinderen overgewicht. Het overbruggingsplan bestaat uit anamneselijsten, adviezen, aanwijzingen voor motiverende gespreksvoering en ondersteunende informatie. De speerpunten zijn het geven van borstvoeding, het drinken van minder zoete dranken, meer buiten spelen en bewegen, minder tv-kijken en computeren en regelmatig en gezond ontbijten.

Consultatiebureaus zetten intensief in op het informeren en adviseren van aanstaande en jonge ouders. De consultatiebureaus worden ondersteund door landelijke organisaties die methodieken en materialen hebben ontwikkeld en voorlichtingscampagnes uitvoeren, onder andere het NIGZ, het NISB en het Voedingscentrum. Een voorbeeld daarvoor is het digitale voorlichtingsprogramma 'Hallo Wereld'. 'Hallo Wereld' biedt ouders via internet 24 uur per dag en zeven dagen per week opgroei- en opvoedingsondersteuning, onder andere over het belang van een gezonde leefstijl en een gezonde opvoeding. Ook tijdens de Periodiek Gezondheidsonderzoeken door Jeugdgezondheidszorg van de GGD wordt ingezet op het informeren over- en het bewustmaken van het belang van een gezonde leefstijl. De arts en verpleegkundige geven informatie en adviezen over voeding, beweging, sport en opvoedingszaken in relatie tot overgewicht. Daarnaast begeleidt de JGZ kinderen met overgewicht en hun ouders of verwijzen kinderen door naar een diëtist, (kinder)arts of groeps cursus gericht op kinderen met overgewicht.

Goede medische zorg voor kinderen en jongeren met overgewicht is van groot belang.

Beschikbare behandelingen variëren van gecombineerde intensieve leefstijlinterventies en medicatie tot chirurgische ingrepen. De eerste keus voor de jeugd is een behandeling die bestaat uit het verminderen van de energie-inname door verbetering van het eetgedrag en het verhogen van de lichamelijke activiteit. Psychologische behandeling ter ondersteuning van gedragsverandering kunnen worden toegevoegd. Bij de behandeling moeten de eet- en leefgewoonten van het hele gezin betrokken worden.

Het doel van preventie voor volwassenen is het stimuleren van een gezond eetpatroon en het aanzetten tot een actieve leefstijl. Voor ouderen is preventie meer gericht op het voorkomen, signaleren en uitstellen van ziekten en aandoeningen om zo lang mogelijk zelfstandig en gezond te blijven. Preventie is niet enkel belangrijk voor de doelgroep jeugd, ook voor volwassenen en ouderen is het van groot belang. Ten eerste door de toename van het aantal gezondheidsproblemen: het gevolg van de vergrijzing, de ongezondere leefstijl in vergelijking met vroeger en een betere vroegtijdige opsporing en herkenning van ziekten. Een tweede reden is de voorbeeldfunctie die volwassenen en ouderen hebben voor (hun) kinderen. Tot slot onderstreept het grote risico op ziekte en sterfte bij volwassenen en ouderen het belang van preventie bij volwassenen en ouderen.

Het informeren van de doelgroep

Burgers zijn primair zelf verantwoordelijk voor hun leefstijl. Het is van belang dat zij beschikken over objectieve informatie, om daarmee een bewuste en geïnformeerde keuze te kunnen maken. Een belangrijk onderdeel van preventiemaatregelen is, naast het informeren van de algemene doelgroep, het specifiek richten van informatie op bepaalde risicogroepen.

Twee belangrijke risicogroepen van de doelgroep volwassenen en ouderen zijn mensen met een lage sociaal-economische status (SES) en allochtonen.

Mensen met een lage SES hebben over het algemeen meer gezondheidsproblemen dan mensen met een hoge SES. Het preventiedoel bij deze doelgroep is daarom het tegengaan en verkleinen van gezondheidsachterstanden. Aansluiting zoeken bij en betrokkenheid van de doelgroep is hierbij van groot belang. Een wijkgerichte aanpak kan hierbij een grote rol spelen (voor meer informatie: zie 'het gezonder maken van de omgeving'). Naast mensen met een lage SES, behoeft de risicogroep allochtonen ook extra aandacht en een specifieke aanpak. Voorbeelden van methoden van deze specifieke aanpak zijn: het gebruik maken van eigen kanalen bij het informeren van de doelgroep, zoals bijvoorbeeld via voorlichters eigen taal en cultuur (vetc'ers), het aanpassen van voorlichtingsmateriaal en aandacht voor specifieke gezondheidsproblemen. Twee voorbeelden van interventies met een specifieke aanpak voor allochtonen zijn de campagne 'Kijk op Diabetes' en 'Bewegen valt goed'. De 'Kijk op Diabetescampagne' is een campagne met als doel het stimuleren van een gezonde leefstijl en het vroegtijdig opsporen van diabetes, waarbij een deel van de campagne specifiek op allochtonen gericht is. 'Bewegen Valt goed' is ook een interventie specifiek gericht op allochtonen, met als doel het stimuleren tot een actieve leefstijl. Het algemene doel van preventie voor allochtonen is het verbeteren van de gezondheids-

toestand en kwaliteit van leven.

Succesfactoren voor een preventieve aanpak voor de doelgroep ouderen, zijn het bevorderen van betrokkenheid van ouderen, het gebruik van verschillende preventiestrategieën en het samenwerken met verschillende lokale en regionale organisaties om tot één doel te komen. Een voorbeeld van een interventie gericht op ouderen is 'Meer Bewegen voor Ouderen' (MBvO). MBvO zijn speciaal op ouderen afgestemde bewegingsactiviteiten en hebben als doel sociale participatie, integratie en preventie van zorg. MBvO draagt bij aan het zo lang mogelijk zelfstandig blijven functioneren.

Door het nieuwe computertijdperk en de digitalisering is een nieuwe doelgroepbenadering ontstaan:

e-health. E-health is het digitale aanbod van gezondheids(zorg) informatie en interventies, zoals voorlichting, advies-op-maat, lotgenotencontact, cursussen en zelftests. Met het aanbod via internet wordt geprobeerd beter aan te sluiten bij de digitale leefstijl. Voordelen van deze nieuwe doelgroepbenadering zijn het vergroten van het bereik van interventies en een kostenbesparing.

Het gezonder maken van de omgeving

Naast het richten van preventie op specifieke doelgroepen en het individu, kan preventie zich ook richten op de omgeving via verschillende settings, zoals het werk en de wijk.

De werkplek is een belangrijke setting, omdat er in Nederland in 2005 ruim zeven miljoen werkenden waren en werknemers de helft van hun dagelijkse tijd op werk doorbrengen. Preventie op het werk richt zich zowel op de leefstijl van de werknemers (door het geven van voorlichting en informatie over het belang van gezonde voeding en beweging) als op de werkomgeving. Hierbij kan men denken aan een gezond voedingsaanbod in de bedrijfskantine of sportmogelijkheden op of na het werk. Uit onderzoek naar effectiviteit blijkt dat vooral de combinatie van verschillende preventiemethoden, een systematische aanpak, ondersteuning vanuit het management en betrokkenheid van de werknemers en –gevers van doorslaggevend belang zijn voor het succes van interventies op werk. Het primaire doel van preventie op het werk is het verbeteren van de gezondheid van werknemers, waardoor mogelijk hun productiviteit zal toenemen (secundair doel). Preventie op het werk is de verantwoordelijkheid van werkgevers. Hiervoor bestaat echter geen wettelijke verplichting en het staat los van de bestaande Arbo-wet. Momenteel wordt de rol van de bedrijfsarts onderzocht en wordt gekeken naar de mogelijkheden voor de bedrijfsarts op het gebied van leefstijladvisering en –begeleiding.

*De meeste interventies gericht op de werksetting richten zich enkel op bewegen. Voorbeelden van gezondheidsbevorderende interventies op de werkplek zijn 'Lunchwandelen' (Nederlands Instituut Sport en Bewegen), 'Fietsplan' (Nationaal Fietsplan), 'Bedrijfssport' (NOC*NSF) en 'Fietsen Scoort' (Landelijk campagnebureau Fietsen Scoort). Lunchwandelen is een interventie met als doel het verhogen van enige lichamelijke activiteit door tijdens de lunch een wandeling te maken. Het Fietsplan heeft als doel het stimuleren van het fietsen naar het werk. Door middel van het fietsplan is het mogelijk om via de werkgever met een belastingvoordeel een fiets aan te schaffen. Fietsen Scoort is een campagne om het fietsen op een actieve en uitdagende wijze te stimuleren. Het brengt resultaten van deelnemers in beeld en vertaalt de fietskilometers van deelnemers in concrete winstpunten voor gezondheid, milieu en een leefbare wereld door registratie van de gemaakte fietskilometers.*

Een tweede setting waar preventie kan plaatsvinden is de wijk. De wijk dient om twee redenen als setting voor preventie. Enerzijds brengt het wonen in een achterstandswijk gezondheidsproblemen met zich mee door de minder gunstige sociale en fysieke omgeving in de wijk. Anderzijds is de achterstandswijk een 'vindplaats' van personen met een lage SES en gezondheidsachterstand. In een wijkgerichte benadering wordt samen met de doelgroep (bijvoorbeeld allochtonen, ouderen of lage SES) gezocht naar thema's die aansluiten bij hun belangstelling. De wijkgerichte benadering bevat altijd een combinatie van verschillende activiteiten en gaat meestal gepaard met initiatieven via verschillende organisaties zoals scholen of bedrijven. Het doel van wijkgericht werken is het bevorderen en beschermen van de gezondheid van de wijkbewoners, om zo een fysieke en sociale omgeving te creëren die de bewoners de mogelijkheid geeft meer grip te krijgen op hun omgeving en dus gezondheid. Wijkgerichte interventies dragen bij aan het terugdringen van sociaal-economische gezondheidsverschillen en het vergroten van de leefbaarheid. Ook de WMO biedt kansen om de participatie in de wijk te versterken. Gezondheids- en welzijnsorganisaties kunnen hierbij samen optrekken.

Kansrijke maatregelen voor de wijksetting zijn het realiseren van aantrekkelijke wandel- en fietspaden, het aanleggen van groene zones en sportvelden, het aanleggen van toegankelijke sportfaciliteiten op loopafstand, het verkeersveilig inrichten van wijken en het realiseren van een veilige en schone omgeving. Ervaring leert dat de uitvoering van wijkgerichte projecten veel tijd kost door onder meer het verwerven van draagvlak bij de doelgroep en het tot stand brengen van intersectorale samenwerking op gemeentelijk niveau die voor deze benadering nodig is.

'Big!Move' (Big Move instituut) en 'Communities that Care' (CtC) (NJI) zijn twee voorbeelden van deze aanpak. Big!Move (Big staat voor Beweging in gedrag) is een bewegingspro-

gramma voor mensen met verschillende gezondheidsklachten en heeft als doel wijkbewoners te helpen invloed (terug) te krijgen op hun eigen gezondheid door in een groep te bewegen onder professionele begeleiding. Big!Move is speciaal gericht op wijkbewoners en gaat uit van actieve deelname en intensieve samenwerking tussen deelnemers, begeleiders en sleutelfiguren in de wijk. Het doel van CtC is het creëren van een veilige wijk, waarin deelnemers worden aangemoedigd hun capaciteiten aan te spreken en zich optimaal en gezond te ontwikkelen. Samen met de doelgroep wordt gekeken naar de problemen die spelen en die vervolgens met elkaar worden opgelost.

Het verbinden van preventie en zorg

Alle beroepsbeoefenaren in de curatieve gezondheidszorg zijn op enige wijze met preventieactiviteiten bezig. De preventieve taken beperken zich veelal tot het vroegtijdig opsporen van aandoeningen en gezondheidsrisico's (bijvoorbeeld de jaarlijkse controle bij de tandarts) en tot het geven van preventieadviezen en begeleiding om te voorkomen dat gezondheidsproblemen verergeren. De zorg is daarmee een belangrijke setting voor preventie. Preventie maakt in veel gevallen deel uit van de behandeling, zorg en begeleiding, maar wordt niet structureel aangeboden, omdat het gebaseerd is op een individuele hulpvraag. Het doel is daarom het optimaliseren van preventiemogelijkheden in de gezondheidszorg en het verbeteren van signalering en doorverwijzing. Het is belangrijk om ketenzorg bij preventie te stimuleren, waarbij sprake is van een zoveel mogelijk sluitende keten van preventie, vroegsignalering, zelfmanagement en goede zorg, waarin de patiënt centraal staat en maatwerk krijgt aangeboden door een multifunctioneel zorgteam.

Er zijn veel mogelijkheden voor verbetering van preventie in de zorg. Er bestaat echter terughoudendheid, omdat preventie veel tijd kost en intensief is. Toch is de eerstelijnszorg een goede setting om preventie interventies aan te bieden: er is contact met het individu, het is direct toegankelijk, generalistisch en ambulant. Bovendien wordt er gewerkt vanuit een brede kijk op gezondheid, waarbij preventie naast zorg wordt aangeboden en zijn vroege signalering en directe doorverwijzing mogelijk.

Een mogelijkheid voor ketenzorg is gecombineerde leefstijlbegeleiding, bestaande uit drie componenten: advisering en begeleiding bij voeding, beweging en gedragsverandering. Volgens het College voor Zorgverzekering (CVZ) is dit het belangrijkste wapen om aandoeningen te bestrijden die samenhangen met overgewicht en effectiever dan de inzet van de afzonderlijke componenten. Voorbeelden hiervan zijn de 'Beweegkuur' (NISB) en 'Bewegen op Recept'.

De Beweegkuur is een leefstijlinterventie, waar patiënten uit de eerste lijn door een leefstijladviseur, een diëtist en een fysiotherapeut worden begeleid naar een gezonde en actieve leefstijl. Bewegen op Recept is een vergelijkbare interventie waar-

bij mensen van hun huisarts een doorverwijzing krijgen voor een beweegcursus om de mate van lichamelijke activiteit te verhogen. Daarnaast zijn zowel het 'Preventieconsult' (Nederland Huisartsen Genootschap) als 'Preventiekracht Thuiszorg' in ontwikkeling. Het preventieconsult is bedoeld voor symptoomloze, ogenschijnlijk gezonde patiënten uit de huisartspraktijk met een verhoogd risico op hart- en vaatziekten en is bedoeld om te komen tot betere opsporing, begeleiding en onderzoek naar effectieve methoden. Het programma 'Preventiekracht Thuiszorg', vanaf 2010 'Preventiekracht, dicht bij huis', levert een bijdrage aan een effectieve uitvoering van preventie en gezondheidsbevordering bij (onder andere) thuiszorgorganisaties. Preventiekracht, dicht bij huis richt zich op universele, selectieve en geïndiceerde preventie op onder andere het thema overgewicht. Tot slot kan de ontwikkeling van de preventieve gezondheidsonderzoeken bij ouderen een rol spelen bij de signalering en doorverwijzing van deze doelgroep. Het informeren en adviseren over onder andere overgewicht kan een plaats krijgen in deze onderzoeken.

Advies voor de gemeente Haarlem

*Gezondheidsbevordering (J. Panis & R. Dellelijn),
GGD Kennemerland – september 2009*

Cijfers over de gemeente Haarlem geven aan dat overgewicht bij zowel jeugd, als bij volwassenen en ouderen een probleem is. In dit document wordt een advies ter bestrijding van overgewicht voor zowel jeugd, als volwassenen en ouderen voor de gemeente Haarlem gegeven. Dit advies is niet gebaseerd op het huidige aanbod van interventies op het gebied van voeding en beweging in de gemeente Haarlem. Dit aanbod is (nog) niet onderzocht.

Met lokaal beleid worden in principe dezelfde doelstellingen nastreeft als met het nationaal beleid. In de nota lokaal gezondheidsbeleid van de gemeente Haarlem, staan doelstellingen beschreven op het gebied van overgewicht voor de doelgroep jeugd. Doelstellingen voor de doelgroep volwassenen en ouderen ontbreken. Omdat gedragsverandering niet van de ene op de andere dag zal plaatsvinden, is het aan te bevelen om gefaseerde subdoelen voor alle doelgroepen te formuleren (Voedingscentrum, 2007). De doelen voor lokaal gezondheidsbeleid, kunnen het beste op drie niveaus worden geformuleerd.

1. Voorwaarden scheppen voor gedragsverandering (korte termijn)
2. Gedrag positief beïnvloeden (middellange termijn)
3. Gezondheidseffecten bereiken (lange termijn)

Voor bijvoorbeeld de bestrijding van overgewicht bij de doelgroep volwassenen, zouden de volgende doelen gedefinieerd kunnen worden. Op de korte termijn: het beweegvriendelijker maken van de woonwerkomgeving. Dit is een voorbeeld van een voorwaarde om gedragsverandering te laten plaatsvinden. Het aanbieden van bedrijfssport of een gezond aanbod in de bedrijfskantine zou het daaropvolgende doel op middellange termijn kunnen zijn, om op deze manier gedrag positief te beïnvloeden. Het gelijk blijven van het percentage volwassenen met overgewicht, zoals gemeten wordt door de gezondheidsmonitor van de afdeling epidemiologie van de GGD, zou tot slot het doel op de lange termijn kunnen zijn.

Bij de bestrijding van overgewicht bij de doelgroep volwassenen en ouderen, moet tevens rekening gehouden worden met de verschillende rollen die deze doelgroepen innemen, en daardoor de verschillende aanpakken die daarvoor nodig zijn. Ten eerste dient deze aanpak gericht te zijn op de leefstijl van de volwassene of oudere zelf, ten tweede op de taak als opvoeder en de voorbeeldfunctie die volwassenen en ouderen vervullen.

Bij de preventie van overgewicht is een integrale aanpak cruciaal. Preventie van overgewicht kan alleen succesvol aangepakt worden, als wordt ingestoken op een breed samenhangend pakket van maatregelen. Maatregelen kunnen gericht zijn op zowel het informeren van de doelgroep, het gezonder maken van de omgeving en het verbinden van preventie en zorg. Deze maatregelen, de zogenaamde integrale aanpak, moeten de gezonde keuze de gemakkelijke keuze maken. Bovenstaande maatregelen kunnen uitgevoerd worden via verschillende settings, zoals de wijk, de werkplek, de school en de gezondheidszorg.

Tevens verdient het de aanbeveling om naast zorg en welzijn en sport, ook andere beleidsterreinen te betrekken. Hierbij kan gedacht worden aan onderwijs, ruimtelijke ordening, handhaving en verkeer en vervoer. Het beleidsterrein ruimtelijke ordening zou bijvoorbeeld kunnen zorgen voor goede wandel- en fietspaden. Wijkbewoners en werknemers worden zo gestimuleerd om lopend of met de fiets erop uit of naar het werk te gaan.

Voor het uitvoeren van het geformuleerde beleid is het belangrijk om zo veel en zo goed mogelijk gebruik te maken van bestaande, reeds in de gemeente werkzame organisaties en afzonderlijke activiteiten van deze organisaties en beroepsgroepen, (meer) met elkaar in verband te brengen.

Door regie vanuit het lokaal bestuur, kan gestimuleerd worden dat deze lokale organisaties, die betrokken zijn bij de preventie van overgewicht, meer gaan samenwerken zodat kennis en middelen worden samengevoegd en beweeg- en voedingsactiviteiten binnen de gemeente meer op elkaar worden afgestemd. Hiervoor kan de werkwijze van 'Lokaal Actief' (kansrijke NASB-interventie) worden ingezet.

‘Lokaal Actief’ is een gemeentelijke aanpak om burgers aan te zetten tot een gezonde, actieve leefstijl (¹⁶NIGZ, 2007). De nadruk van deze aanpak ligt op mensen met een lage SES, dikwijls de mensen die gezondheidsachterstanden hebben en voor wie extra aandacht gewenst is. Het doel van Lokaal Actief is het informeren van burgers: meer bekendheid geven aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen en aan de relatie tussen lichamelijke activiteit en een gezond gewicht. Uiteindelijk is het doel om het lichaamsgewicht van mensen met overgewicht structureel te verlagen door middel van lichamelijke activiteit en een gezond voedingspatroon. De aanpak stimuleert inwoners van een gemeente deel te nemen aan zowel beweeg- als voedingsactiviteiten. De basis hiervoor is de samenwerking tussen de gemeente en lokale en regionale organisaties. Hiervoor is het van belang dat de gemeente verschillende partijen bij elkaar brengt in een of meerdere werkgroepen. Relevante partijen in de gemeente Haarlem zijn onder andere GGD Kennemerland, Sportservice Noord-Holland, Sportsupport Haarlem, Zorgbalans, eerstelijnszorg (huisartsen, apotheken, fysiotherapeuten, praktijkondersteuners, etc.), scholen, peuterspeelzalen en welzijnsorganisaties. Daarnaast is het belangrijk de wensen en behoeften van de doelgroep zelf in kaart brengen. Voor de opzet en uitvoering van Lokaal Actief wordt vooral gewerkt met bestaande budgetten. Binnen Lokaal Actief kunnen verschillende programma’s of interventies worden ingepast, met daarin bijvoorbeeld wijkgericht werken als onderdeel daarvan. De gemeente kan met de betrokken partijen afspreken wat iedere organisatie bijdraagt aan de uitvoering van dit programma.

Behalve het bereiken van doelgroepen via kindercentra, onderwijs of buurtwerk is het aan te bevelen een gezonde leefstijl ook bij een breder publiek onder de aandacht te brengen. Dit kan gerealiseerd worden door informatiemarkten, informatie over gezondheid of opvoeding tijdens festivals, een roulerende tentoonstelling of een gezondheidsinformatiepunt in de bibliotheek. Tijdens de tentoonstelling op locatie, kunnen bijeenkomsten (bijvoorbeeld een lezing) georganiseerd worden voor het publiek.

Momenteel zijn voor de preventie en behandeling van overgewicht geen evidence based programma’s voorhanden: programma’s die op basis van wetenschappelijke criteria zijn opgesteld en geëvalueerd. Effecten op de lange termijn zijn nog weinig onderzocht en de resultaten van de (ook weer) weinige onderzoeken naar deze effecten hebben minder opgeleverd dan verwacht. Daarom wordt aanbevolen zoveel mogelijk gebruik te maken van de veelbelovende interventies die vernoemd staan in de ‘handleiding preventie van overgewicht.’ Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van het Nationaal Actieplan Sport- en Be-

wegen. Op www.nasb.nl is een overzicht te vinden van bewezen effectieve en/of kansrijke interventies voor de settings werk, wijk, zorg, school en sport. In de toekomst kan gebruik worden gemaakt van interventies die op kwaliteit beoordeeld zijn door het Centrum Gezonde Leven. Zij werkt momenteel aan een onafhankelijk erkenningsstelsel om de effectiviteit en de kwaliteit van interventies te beoordelen.

Bij het opstellen van doelen en ambities en het formuleren van beleid in de aanpak en bestrijding van overgewicht in de gemeente Haarlem, wordt geadviseerd reeds vanaf het begin rekening te houden met de evaluatie ervan (effect- en procesevaluatie). Het opzetten van goed integraal gezondheidsbeleid op het gebied van overgewicht, zal op de lange termijn zorgen voor effecten in bijvoorbeeld het percentage overgewicht in de gemeente Haarlem. Gezondheidsbeleid zal dus niet direct effecten opleveren op de korte termijn en doelt voornamelijk op de lange termijn effecten. Om dit te bewerkstelligen is het nodig om interventies gedurende langere tijd (enkele jaren) in te zetten.

Wel zullen er indirecte effecten op de korte termijn zijn, zoals het verhogen van kennis op het gebied van een gezond voedingspatroon. Procesevaluatie is niet gebonden aan de lange termijn, maar kan ook al in een eerder stadium toegepast worden.

Dat gezondheidseffecten op langere termijn pas zichtbaar zijn is duidelijk te zien bij de succesvolle aanpak van het tabaksontmoedigingsbeleid sinds de jaren tachtig. Bij dit beleid zijn vanuit verschillende departementen maatregelen genomen, zoals bijvoorbeeld het instellen van rookvrije openbare ruimten, het reclameverbod, het heffen van accijns en ‘stoppen met roken’ campagnes. Al deze maatregelen hebben ertoe geleid dat het percentage rokers in de meeste leeftijdsgroepen in de tachtiger jaren daalde, in de negentiger jaren is gestabiliseerd en de laatste jaren weer is gedaald.

Advies voor de jeugd

Overgewicht bij de jeugd is een complex probleem en vergt een multidisciplinaire aanpak. Geadviseerd wordt om bij het opstellen van een preventiebeleid voor overgewicht, integraal te werken. Verschillende beleidsterreinen, zoals bijvoorbeeld ruimtelijke ordening (speelveldjes en sporthallen) en verkeer en vervoer (veilige fietspaden) kunnen bijdragen aan het terugdringen van overgewicht. Denk hierbij bijvoorbeeld ook aan het oprichten van een interne intersectorale werkgroep of het aansluiten bij bestaande werkgroepen met thema’s die aan (jeugd)gezondheidsbeleid linken.

¹⁶ NIGZ. (2007). Lokaal Actief: www.lokaalactief.nl . Woerden

Investeren in een gezonde woonomgeving is belangrijk om de gezonde keuze te stimuleren. Veilige wandel- en fietspaden stimuleren kinderen lopend of op de fiets naar school te gaan. Het faciliteren van voldoende en betaalbare sportvoorzieningen zal de drempel om te sporten lager maken en voldoende speelplaatsen in de buurt zullen kinderen stimuleren buiten te spelen. De gemeente Haarlem kan in haar vestigingsbeleid opnemen dat er geen vergunningen worden versterkt aan aanbieders van ongezonde voeding, zoals bijvoorbeeld snackbars, die nabij scholen zijn gevestigd.

Om de schoolgaande jeugd te stimuleren tot een gezond eetpatroon en aan te zetten tot een actieve leefstijl is wenselijk dat zowel basis- als middelbare scholen in hun lessen aandacht besteden aan het eet- en beweeggedrag van hun leerlingen. Scholen kunnen daarvoor veelbelovende interventies inzetten die werken via een gezonde schoolomgeving zoals 'Lekker Fit' voor het basisonderwijs en 'de Gezonde Schoolkantine' voor het voortgezet onderwijs. Daarnaast kunnen leerkrachten van basisscholen gebruik maken van de leskoffer 'Voeding en Bewegen', ontwikkeld door GGD Kennemerland. De leskoffer 'Voeding en Beweging' bevat lesmethodes, instructiemateriaal en achtergrondinformatie die gebruikt kunnen worden tijdens de lessen over een gezonde leefstijl.

Voor de sportstimulering bij de schoolgaande jeugd is het aan te bevelen inhoudelijk de aandacht te verleggen van 'kennis-making met sport' naar 'continuering van sport en beweging'. Hiervoor kunnen initiatieven op het vlak van communicatie, voorlichting, opleiding en actieve doorverwijzing ingezet worden. De werkwijze van 'Alle Leerlingen Actief' (kansrijke NASB-interventie) voor zowel het basisonderwijs als voortgezet onderwijs is hiervan een voorbeeld. Binnen een interventie als 'Alle Leerlingen Actief' zou een combinatiefunctionaris vanuit de 'Impuls brede scholen, sport en cultuur' een ideale schakel kunnen zijn.

Om een gezonde leefstijl structureel te maken is het wenselijk dat kindercentra en scholen naast het leerstofaanbod ook op een andere manier aandacht besteden aan eet- en beweeggedrag van de jeugd. Kindercentra en scholen kunnen dit doen door het vormgeven van een gezond beleid. Basisscholen kunnen bijvoorbeeld regels en afspraken over traktaties maken (traktatiebeleid) en fietsenstallingen op scholen faciliteren. Voor het voortgezet onderwijs kan een gezond aanbod in de schoolkantine gerealiseerd worden. GGD Kennemerland kan scholen adviseren over een gezonde schoolomgeving en ondersteunen bij het schoolgezondheidsbeleid. In de gesprekken die GGD Kennemerland in het najaar 2010 met de voortgezet scholen gaat voeren over de resultaten van het Emovo onderzoek zal het schoolgezondheidsbeleid aan de orde komen.

Het stimuleren van spelen en bewegen door de groepsleiding op zowel kindercentra als buitenschoolse opvang is van groot belang. Een voorbeeld van een interventie voor professionals die werkzaam zijn met kinderen van 0 tot 4 jaar, is 'Beweegkriebels' van het NISB. 'Beweegkriebels' biedt ideeën, tips en informatie over bewegen met baby's, dreumesen en peuters. Daarnaast leert de groepsleiding ouders te stimuleren ook thuis spelenderwijs meer te bewegen met hun kinderen.

Een interventie voor professionals die werkzaam zijn met kinderen van 4 tot 12 jaar in de buitenschoolse opvang, is 'Beweegplezier vanaf 4'. Professionals worden geschoold en ondersteund in het ontwikkelen en uitvoeren van een uitdagend en op de kinderen afgestemd sport- en beweegaanbod. Zowel 'Beweegkriebels' als 'Beweegplezier vanaf 4' wordt uitgevoerd door Sportservice Noord Holland.

Het is belangrijk niet alleen de jeugd te informeren en te stimuleren tot een gezonde leefstijl maar ook de ouders en opvoeders hierbij te betrekken. Goed voorbeeld doet immers goed volgen. Opvoedingsondersteuning kan vorm krijgen door middel van ouderavonden, verzorgd door een diëtist en een sociaalverpleegkundige van GGD Kennemerland.

Om ouders en kinderen volgens de laatste inzichten te informeren en te adviseren zou gedacht zou kunnen worden aan een bijscholing 'preventie van overgewicht' voor medewerkers van Jeugdgezondheidszorg, diëtisten, huisartsen, fysiotherapeuten enzovoorts. Deze professionals zouden bijgeschoold kunnen worden over voedingsvoorlichting en –richtlijnen.

Aanbevolen wordt om de behandeling van overgewicht in groepsverband, zoals Real Fit en Fit, Food & Fun in Haarlem, te continueren. Professionals werkzaam in de gezondheidszorg (o.a. artsen en sociaalverpleegkundigen werkzaam in JGZ, diëtisten en kinderartsen) die lokaal en regionaal werken moeten beschikken over actuele regionale verwijsmogelijkheden voor deze interventies en deze toepassen voor kinderen met overgewicht. Nieuwe samenwerkingsvormen, zoals de Centra voor Jeugd en Gezin, hebben de opdracht een structuur te ontwerpen die kennis en gegevens uitwisselt zodat optimaal gebruik kan worden gemaakt van elkaars expertise.

Ook voor volwassenen en ouderen geldt dat geadviseerd wordt, om bij het opstellen van preventiebeleid voor overgewicht in de gemeente Haarlem, integraal te werken (samenwerken en afstemmen), en om een interne intersectorale werkgroep in te stellen.

De bestrijding van overgewicht bij de doelgroep volwassenen en ouderen heeft twee verschillende invalshoeken. Ten eerste dient de aanpak gericht te zijn op de leefstijl van de volwassenen of ouderen zelf, ten tweede op de taak als opvoeder en voorbeeldfunctie die volwassenen en ouderen vervullen.

In de sportnota 'Haarlem Sport' van de gemeente Haarlem, staan op het gebied van overgewicht geen doelstellingen beschreven voor de doelgroep volwassenen. Omdat preventie van overgewicht bij volwassenen wel belangrijk is en doelstellingen nodig zijn voor de evaluatie van het te formuleren beleid, adviseert GGD Kennemerland doelstellingen te formuleren voor de doelgroep. Voor het formuleren van een doelstelling voor volwassenen kan de landelijke preventienota 'Kiezen voor Gezond Leven' als uitgangspunt dienen. GGD Kennemerland en Sportservice Noord-Holland kunnen de gemeente Haarlem hierbij ondersteunen.

Bij het opstellen van een integraal plan overgewicht is het van belang te kijken naar het volledige huidige aanbod van interventies en beschikbare voorzieningen in de gemeente. Omdat zowel voeding als beweging van invloed zijn op het ontwikkelen van overgewicht, is het belangrijk een aanbod te creëren, waar zowel een gezond voedingspatroon als een gezond beweegpatroon aan bod komen. Tevens is het vaak zo dat interventies en projecten bedoeld zijn om de doelgroep te informeren over het aanbod bij sport- en beweegaanbieders en de bedoeling hebben om volwassenen en ouderen toe te leiden naar georganiseerde sport (sportverenigingen).

Verder kunnen lichaamsbeweging en sportgedrag positief beïnvloed worden door bestaande en betaalbare faciliteiten beschikbaar te stellen. Deze bestaande voorzieningen, zoals faciliteiten bij gezondheidscentra, winkels en bedrijven, kunnen ook voor beweeg- en sportdoeleinden gebruikt worden. Om dit uit te voeren, wordt aanbevolen om lokale samenwerkingsverbanden op te starten tussen sportaanbieders en partijen als onderwijs, recreatie, welzijn en gezondheidszorg.

Daarnaast kan gekeken worden naar de mogelijkheden voor het opzetten van samenwerkingsverbanden tussen de partners in het veld (zie bijvoorbeeld Lokaal Actief). Kennismaken, optimaal gebruik maken van de kennis en bekendheid van activiteiten van de verschillende organisaties en informatie-uitwisseling zijn van groot belang om overgewicht integraal aan te pakken.

Preventie kan zich richten op verschillende settings, waarvan het werk er één is. Een mogelijkheid om gezonde voeding en beweging op het werk te stimuleren is het beschikbaar stellen van subsidies voor werkgevers om werknemers met de fiets naar het werk te laten gaan, werkgevers te stimuleren te investeren in toegang tot voorzieningen voor het gebruik van sport en beweging en het stimuleren van een gezond aanbod in kantines en bedrijfsrestaurants. Voor de uitvoering hiervan kan gedacht worden aan de campagne 'balansdag op het werk', 'lunchwandelen' en 'bedrijfssport'.

Geadviseerd wordt om samen met de verschillende partners, zoals het management en de bedrijfsarts, deze mogelijkheden te inventariseren, beleid te formuleren en uit te voeren.

Naast werk is ook de wijk een belangrijke setting. In de regio Kennemerland blijkt dat het hebben van overgewicht een relatie heeft met een laag opleidingsniveau. Om deze groep te bereiken adviseren wij de wijkgerichte benadering toe te passen. Mensen met laag opleidingsniveau zijn een van de belangrijkste doelgroepen van deze benadering. Daarnaast wordt geadviseerd om gezondheidsbeleid op het gebied van overgewicht een plaats te geven in die benadering en de bestaande initiatieven (interventies en samenwerkingsverbanden) uit te breiden.

Een derde ingang voor preventiebeleid van overgewicht is de eerstelijnszorg, die een rol kan spelen in onder andere vroegsignalering en doorverwijzing. De gemeente Haarlem kan vanuit haar regierol het voortouw nemen door het stimuleren van (meer) betrokkenheid vanuit de eerstelijnszorg, door bijvoorbeeld het organiseren van bijeenkomsten met verschillende betrokken partijen uit de zorg en door de uitvoer van bijvoorbeeld interventies zoals 'beweegkuur' en 'bewegen op recept'. Daarnaast wordt aanbevolen om de mogelijkheid van het preventief gezondheidsonderzoek bij ouderen in de gemeente Haarlem te onderzoeken. Het preventief gezondheidsonderzoek is een middel voor vroegsignalering en het informeren en doorverwijzen.

Informatievoorziening is zowel voor het algemene publiek als risicogroepen (lage SES, allochtonen en ouderen) van belang. Hierdoor beschikken alle burgers over objectieve informatie om een bewuste en geïnformeerde keuze te kunnen maken. Campagnes, voorlichtingen op informatiemarkten, festivals en informatieverspreiding via bijvoorbeeld de bibliotheek of het consultatiebureau voor ouderen zijn manieren om het algemene publiek te bereiken. Indien er risicogroepen in de gemeente Haarlem aanwezig zijn, kan hierop een specifieke aanpak geformuleerd worden. Geadviseerd wordt aan de gemeente om te onderzoeken of en waar risicogroepen zijn binnen de gemeente, welke groepen dit zijn, hoe deze groepen bereikt kunnen worden en welke aanpak dus geschikt is.

Zilveren Kruis | och

www.zilverenkruis.nl

Colofon:
Uitgave van de
gemeente Haarlem,

Adres:
Postbus 511
2003 PB Haarlem

T 023 – 511 50 90

Auteur/samenstelling:
Stadszaken
Afdeling:
Jeugd, Onderwijs en Sport

Vormgeving:
Vormgeving en Drukwerk
(Gemeente Haarlem)

Oplage:
250 exemplaren

Januari 2010